№ 114 ՆԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 29 ՄԱՅԻՍԻ

1912
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՆԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 29 ՄԱՅԻՍԻ № 114

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամենկեղով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ՅՈՒՆԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԻ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 6 ՌՈՒԲ.

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. Նամակադրոշմ. ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնօյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

«ՄՇԱԿԻ» ՅՈԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ հրատարակութեամբ
Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է
Լ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ կազմած
„ՄՇԱԿԻ" ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ (1872–1912)
Հանգուցեալ Գր. Արծրունու, Անդր. Արծրունու, Րաֆֆիի, Գ. Սունդուկեանի, Ա. Արփիարեանի, Ե. Տէր-Մարկոսեանի, Ալ. Քալանթարի և Հ. Առաքելեանի պատկերներով.
Գիրքը բաղկացած է 117 էջից, տպված է ամենալաւ թղթի վրա եւ պարունակում է իր մէջ «Մշակի» 40 տարվայ համառօտ պատմութիւնը, բոլոր խոշոր երեւոյթների, ընկերական երկերի, նշանաւոր յօդուածների եւ այդ ժամանակամիջոցում «Մշակի» ունեցած աշխատակիցների եւ թղթակիցների անունների յիշատակութիւնը.
ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊ.
Պահեստը Թիֆլիսում, «Մշակի» գրասենեակում.
«Մշակի» բաժանորդները ճանապարհածախք չեն վճարում.
ԳՐՔԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄԻՑ ՍՏԱՑՎԱԾ ԶՈՒՏ ԱՐԴԻՒՆՔԸ ՅԱՏԿԱՑՎՈՒՄ Է «ՄՇԱԿԻ» ՖՈՆԴԻՆ.
(առ.) 0—1

«ՄՇԱԿԻ» ՅՈԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ԿԱՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ հրատարակութեամբ
Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է
„ՄՇԱԿ" ԵՒ ՀԱՅ ԿԻՆԸ
(«Մշակի» 40-ամեայ յոբելեանի առիթով)
I հատոր
Բաղկացած 7+294 մեծադիր էջից, Գր. Արծրունու գրաւիր-պատկերով.
Գինը ՄԷԿ րուբլի.
Պահեստը Թիֆլիսում, «Մշակի» գրասենեակում.
«Մշակի» բաժանորդները ճանապարհածախք չեն վճարում.
ԳՐՔԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄԻՑ ՍՏԱՑՎԱԾ ԶՈՒՏ ԱՐԴԻՒՆՔԸ ՅԱՏԿԱՑՎՈՒՄ Է «ՄՇԱԿԻ» ՖՈՆԴԻՆ.
(առ.) 0—1

Գ. ԲԱՇԻՆՋԱՂԵԱՆԻ
ՆԿԱՐՆԵՐԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԲԱՑ Է
Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում (Գոլով. պր.) առաւ. ժամը 10-ից մինչև երեկ. ժ. 6-ը.
(ա. օ.) առ. 378. 5—4

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ „ՄՇԱԿԻ"
«Տարազի» «ՄՇԱԿԻՆ» նուիրված №-ի Թիֆլիսի բաժանորդները հրաւիրվում են՝ ներկայացնելով իրանց անդորրագրերը, ստանալ յոբելեանական №-ը «Մշակի» կամ «Աղբիւր-Տարազի» խմբագրատնից. Դրսի բոլոր բաժանորդներին ուղարկվեց արդէն պօստով.
26. 1—1

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՈԼ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ
Բաժանմունքը Թիֆլիսում, Գոլ. պր. 21, տուն Արտիստական Ընկ., տելեֆոն № 355.
Պահեստումս կան մեծ քանակութեամբ ընտիր պաստառներ ամենավերջին ոճով,
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԳՆԵՐՈՎ
8 կոպ. սկսած մինչև 6 ր. իւրաքանչիւր քաշը։ Ունի պահեստներ Ռուսաստանի գլխաւոր քաղաքներում.
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՈՒՂԱՐԿՎՈՒՄ ԵՆ ՁՐԻ:
(Ն.ու.) առ. 154. 50—23

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

«Մշակի» յոբելեանական տօնը Թիֆլիսում տեւեց երկու օր.

«Մշակի» ներկայ համարում մենք տալիս ենք առաջին օրվայ տօնակատարութեան սկիզբը.

Երկրորդ օրը կիրակի, մայիսի 27-ին, առաւօտեան, «Մշակի» խմբագրութեան անդամները իրանց աշխատակիցների մասնակցութեամբ գնացին Խոջիվանքի գերեզմանատունը և կատարեցին «Մշակի» հիմնադիր Գրիգոր Արծրունու, Անդրէաս Արծրունու և տիկին Մարիամ Մելիք-Ազամալեանի գերեզմանների վրա հոգեհանգիստ. Ներկայ էր հոգեհանգստին նաև յարգողների մի բաւական մեծ թիւ.

—

Հոգեհանգստից յետոյ «Մշակի» խմբագրութեան անդամները իրանց աշխատակիցներով ժողովվեցին խմբագրատանը և ընտանեկան մտերմական խոսակցութեան մէջ մտքի փոխանակութիւն ունեցան ընթացիկ խնդիրների մասին.

Ժամը 3-ին, Թիֆլիսի Արտիստական Ընկերութեան ամառային այգում տեղի ունեցաւ մի ճաշկերոյթ, որ կրում էր շատ կենդանի, սրտագեղ, ջերմ զգացմունքներով լի ժամանցի բնաւորութիւն. Արտասանվեցին զգացված ճառեր և առաջարկվեցին բազմաթիւ կենացներ.

Երեկոյեան տեղի ունեցաւ յոբելեանական ներկայացում, որի նախաձեռնողն էր դերասան Գեղէոն Միրաղեանը. Ներկայացվեց Գ. Սունդուկեանի «Պէպօն», որի առաջին ներկայացման քառասնամեակը նոյնպէս լրացել էր մօտ ժամանակում.

Ներկայացումից առաջ դերասան Գ. Միրաղեան խօսեց մի գեղեցիկ ճառ «Մշակի» և «Պէպօյի» քառասնամեակների մասին, արժանանալով բուռն և ջերմ ծափահարութիւնների.

Այդ ճառը կամ առենախօսութիւնը կը տպենք «Մշակի» էջերում.

Ինքը ներկայացումը առաջ տարվեց հազուագիւտ աջողութեամբ.

Տիկիններ Վարդուհի (Շուշան), Դուբեան-Արմէնեան (Եփեմիա), Յասմիկ (Կեկել), պ. պ. Միրաղեան (Պէպօ), Տէր-Դաւթեան (Գիքօ), Տէր-Գրիգորեան (Զիմզիմօվ) և Մամիկոնեան (Կակուլի), տուին մի հոյակապ անսամբլ և պատճառեցին մեծ գեղարուեստական հաճոյք հաւաքված հասարակութեան.

Վերջում հանդէս դրվեց ապալթէօզ, որը համապատասխանում է հանգուցեալ Գ. Սունդուկեանի իր կտակում ցանկացած «Արձանի» ուրուագծին.

—

Կ. Պոլսի Միացեալ Ընկերութիւնների վարչութիւնը ուղարկել է «Մշակի» խմբագրութեանը լրագրի 40-ամեայ յոբելեանի առիթով մի գեղեցիկ արժէքաւոր թանաքաման կանաչամարմար զանգուածից.

—

«Մշակի» յոբելեանի առիթով լոյս տեսաւ Յոբելեանական Յանձնաժողովի հրատարակութեամբ «Մշակի» քառասնամեակ (1872—1912 թ.) վերնագրով մի գիրք, որ կազմել է Լ. Դանիէլեան.

Գիրքը բաղկացած է մեծադիր 117 երեսից, տպված հաստ [illegible] թղթի վրա, Գ. և Ա. Արծրունիների, Րաֆֆիի, Գ. Սունդուկեանի, Ա. Արփիարի, Ե. Տէր-Մարկոսեանի, Ա. Քալանթարի և Հ. Առաքելեանի պատկերներով.

Գիրքը տալիս է հակիրճ տեղեկութիւն «Մշակի» քառասնամեայ գործունէութեան մասին, բաժանված ութ շրջանների.

—

Մենք յայտնել էինք, որ Կանանց Յոբելեանական Յանձնաժողովը հրատարակել է կանանց խնդրի վերաբերեալ մի ժողովածու այն յօդուածներից, որոնք լոյս են տեսել «Մշակում» տարիների ընթացքում.

Ներկայ հատորի մէջ զետեղված են յօդուածներ, որոնք լոյս են տեսել «Մշակում» մինչև 1891 թւի № 102. Միւսները կը մտնեն երկրորդ հատորի մէջ.

Առաջին հատորը բաղկացած է մեծադիր 300 երեսից և պարունակում է հետաքրքրական յօդուածներ կանանց խնդրի մասին.

Կանանց Յանձնաժողովը, լոյս ընծայելով կանանց խնդրին վերաբերեալ յօդուածները, ցանկութիւն է յայտնում, որ ժողովածուն դառնայ հայ կնոջ սեղանի գիրքը. Արդարև ժողովածուի մէջ շատ կան սկզբունքային, հրապարակախօսական և կենսագրական յօդուածներ, նուիրված կանանց հարցին, որոնք տալիս են գաղափար այդ հարցի զարգացման մասին անցեալ դարի եօթանասնական և ութսունական թւականներին.

—

Քանդակագործ Տէր-Մարուքեան ուղարկել է մեզ Գրիգոր Արծրունու կիսարձանի մեդալիօնը. Նա պատրաստել է նոյնպէս հայկական տպագրութեան 400-ամեակի վերաբերեալ մի մեդալիօն.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
25, 26 և 27 մայիսի

Սէվաստոպօլ.—Առ. ժամը 11 ու 45 ր. «Շտանդարտ» զբօսանաւով Լիվադիայից ժամանեցին Նորին Կայսերական Մեծութիւնները Օգոստափառ Զաւակների հետ. Կայսերական Գերդաստանը երեկոյեան բարեհաճեց մեկնել դէպի Մոսկվա՝ Կայսերական գնացքով.

—

Պետերբուրգ.—Երեկոյեան մեկնեցին Մոսկվայի հանդէսներին Մեծ Իշխաններ Պաւել Ալեքսանդրովիչը, Դմիտրի Կոնստանդինովիչը, դուքս Միխայէլ Մեկլէնբուրգ-Ստրելիցկին, Կովկասի Փոխարքան, մինիստրների խորհրդի նախագահը, արտաքին գործերի, արդարադատութեան, առևտրի մինիստրները, երկրագործութեան գլխաւոր կառավարիչը, սինօդի օբեր-պրօկուրորը, կայսերական շքախմբի անձինք և ֆինլանդական սէյմի ներկայացուցիչները.

—

Պետերբուրգ. — Մեկնեցին Մոսկվա Մեծ Իշխան Ալեքսանդր Միխայլովիչը իր կնոջ և զաւակների հետ և պրինց Օլդէնբուրգսկին օգոստափառ կնոջ հետ. Նաև մեկնեցին զինուորական և ծովային մինիստրները և Ռէկմօվը.

—

Մոսկվա.—Եկան ներքին գործերի և ժող. լուսաւորութեան մինիստրները.

Մոսկվան շքեղ պատրաստութիւններ է տեսնում Կայսերական ընդունելութեան համար. Եկել են բազմաթիւ պատգամաւորութիւններ Ռուսաստանի զանազան ծայրերից.

—

Պետերբուրգ.—Բիւջէտային մասնաժողովը 26 ձայնով 19-ի դէմ ընդունեց նաւակառուցման ուժեղացված ծրագրի օրինագիծը մինիստրութիւնների ներկայացուցիչների լրացումներով. 1913 թւից ծովային մինիստրութիւնը հարկաւոր գումարները խնդրելու է օրէնսդրական կարգով. 1912 թւին կը տրվի 10 միլիօն. Ամբողջ գումարի յատկացման և ծրագիրը հաստատելու դէմ խօսեց օպպօզիցիան, իսկ հոկտեմբերեաններից Գուչկովը, Նրօպկինը, Լերխէն և Գօդնէվը.

—

Կօպէնհագէն.—Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորօվնան արտակարգ գնացքով մեկնեց Ռուսաստան. Ճանապարհ դրին կայարանում թագաւորը և թագուհին, անգլիական այրի թագուհի Ալեքսանդրան, դանիական պրինցները և պրինցուհիները.

Ալեքսանդրա թագուհին մեկնեց Անգլիա.

—

Իրկուտսկ.—Եկաւ սենատոր Մանուխինը իր պաշտօնեաների հետ և կայարանում դիմաւորվեց նահանգապետից, պալատի դատախազից, պաշտօնական անձերից և դատական վարչութեան պաշտօնեաներից.

—

Սէվաստոպօլ.—Կայսրը 3000 րուբլի նուիրեց յօգուտ քաղաքի խեղճերի.

—

Վիեննա.—Առաւօտեան ժամը 9-ին Վինէրնէյշտատդում, ձիարշաւատեղից ոչ հեռու, 200,000 կիլոգրամ վառօդի պայթումից յօդս ցնդվեց Վէլլէրսդորֆսի փամփուշտային գործարանին պատկանող շինութիւնը. Մանաւոր տեղեկութիւնների համաձայն՝ սպանվել են 30, վիրաւորվել են 100 մարդ. Օդի ցնցումից ջարդվեցին պատուհանի անհամար ապակիներ, որոնց բեկորներից վիրաւորվեցին շատ մարդ. Բադէնում նոյնպէս փշրվել է շատ ապակի. Պայթումը լսվեց 50 կիլոմետր տարածութեան վրա.

Գործարանի փլատակների տակից հանեցին առայժմ 14 դիակ. Պայթումի պատճառ դարձան բենզատար աւտոմոբիլի մոտօրները. Հարևան փամփուշտային գործարանում փշրվել են բոլոր պատուհանները, որոնց բեկորներից վիրաւորվեցին 100 մարդ, շատերը ծանր. Մօտից անցնող զինուորը պայթումի ուժից շպրտվեց 100 քայլ հեռու և սպանվեց. Դպրոցում վիրաւորված են մի քանի հոգի. Պայթումի ուժը հաւասարվում էր երկրաշարժի ուժի.

Զինուորական աղբիւրից տեղեկացնում են, թէ պայթումից սպանվեցին 10 մարդ, վիրաւորների թիւը դեռ որոշված չէ. Զօրանոցում թեթև վիրաւորվել են մի քանի զինուոր և ձի.

—

Կաշգար.—Լիակատար անիշխանութիւն է. սկսվել են սպանութիւններ քաղաքական հողի վրա. Հարաւային Կաշգարի քաղաքներում իշխանութիւնը իրապէս անցել է ժողովրդի ձեռքը.

—

Լհասա. — Տիբէտից աւտաքսվեցին բոլոր չինացիք.

—

Բէլգրադ.—Սկուպշտինային առաջարկվեց օրինագիծ՝ յատկացնելու $2^1/_2$ միլիօն ֆրանկ՝ ռազմամթերքներ գնելու համար.

Հերքվում են այն լուրերը, թէ Պետր թագաւորը մեկնելու է Վիէննա և Բերլին.

—

Մադրիդ.—Քէց են մտել բազմաթիւ տեղական զօրախմբեր.

—

Վաշինգտօն.—Ծովային դեպարտամենտը վճռեց Կուբայի ջրերը ուղարկել կրկին չորս ռազմանաւ.

Զօրքի գլխաւոր շտաբը իր կողմից կարգադրեց Կուբա ուղարկել 5,000 զինուոր.

—

Հավաննա.—Նախագահ Գոմէզ հրովարտակով ազգաբնակութիւնը հրաւիրում է զինվել և կազմակերպվել.

—

Բօստօն (Մասաչուսէտ).—Քաղաքային էլեկտրաքարշի մի քանի հազար բանուոր գործադուլ արին, պահանջելով ընդունել իրանց միութիւնը. Գործատէրները խոշոր անկարգութիւններ գործեցին, ծեծեցին աշխատաւորներին. Կատարվեցին բազմաթիւ ձերբակալութիւններ.

—

Նօրֆօլկ.—Գերմանական հաւատորմը մեկնեց Նիւ-Եօրկ.

ԲՈԼԳԱՐԱԿԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
25, 26 և 27 մայիսի

Վիէննա.—Բոլգարական թագաւորական զոյգը Բորիս, Կիրիլ արքայազներ և մինիստր-նախագահ Գէշօվի հետ միասին մեկնեց Բերլին.

—

Բերլին.—Պաշտօնական ճաշին կայսրը և Ֆէրդինանդ թագաւորը բաժակաճառեր փոխանակեցին. Կայսրը մեծ ուրախութիւն յայտնեց թագաւորի այցի առիթով, որի մէջ տեսնվում է նոր գրաւական երկու պետութիւնների բարի յարաբերութիւնների. Թագաւորին 72-րդ գնդի շէֆ նշանակվելով կայսրը ցանկացաւ աւելի ևս ամրապնդել այն կապերը, որոնք կապում են թագաւորին իր հայրենիքի հետ. Մատնանշելով որ Ֆէրդինանդ թագաւորի 25-ամեայ բեղմնաւոր գործունէութեան շնորհիւ բոլգար ժողովուրդը դարձել է խաղաղութեան ու կուլտուրական առաջադիմութեան կարևոր ֆակտոր, կայսրը երկար կեանք մաղթեց թագաւորին յօգուտ Բոլգարիայի և բաժակը բարձրացրեց թագաւորական ընտանիքի կենաց համար.

Պատասխանելով՝ Ֆէրդինանդը տաք խօսքերով շնորհակալութիւն յայտնեց սրտագին ընդունելութեան համար. Բոլգար ժողովուրդը բարձր է գնահատում Գերմանիայի համակրութիւնը, որ կրթութիւն է տալիս բոլգար երիտասարդներին. Թագաւորը խմում է կայսրի և կայսերական գերդաստանի կենացը. Երկու ճառերը արտասանվեցին գերմաներէն.

Կայսրը Ֆէրդինանդ թագաւորին շնորհեց Սև Արծուի շքանշան, թագուհի Էլէօնորային Լուիզա թագուհու շքանշանը, արքայազն Կիրիլին՝ Սև Արծուի շքանշան, Ֆէրդինանդին նշանակեց 72-րդ գնդի շէֆ.

Պաշտօնական ճաշին կայսրը [illegible] նստել էր թագաւորի և թագուհու մէջ [illegible].

—

Բերլին.—Պալատական օպերային ներկայ էին կայսրը և բոլգարական թագաւորական զոյգը.

Կայսերական պալատում տեղի ունեցաւ նախաճաշ կայսրի, թագաւորի, արքայազների, նաև կանցլէրի, բոլգարական արտաքին գործերի մինիստրի և շքախմբերի անձերի ներկայութեամբ. Ճաշից յետոյ կայսրը, թագաւորը և արքայազները ներկայ եղան ծովային նաւավարժութիւններին.

—

Պետերբուրգ.—Պետերբուրգի Հեռագրական Գործ. թղթակիցը տեղեկացաւ արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ, որ Ֆէրդինանդ թագաւորի այցը հանդիսանում է միջազգային քաղաքավարութեան արտայայտութիւն, սակայն շնորհիւ բաժակաճառերի զուրկ չէ քաղաքական նշանակութիւնից. Գերմանական պաշտօնական շրջաններում վստահութիւն են տածում դէպի բոլգարական թագաւորը և նրա ժողովուրդը, հաւատալով թէ Բալկանում status-quo-ն կը մնայ անսասան.

ՉԵՐՆՕԳՕՐԱԿԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
25, 26 և 27 մայիսի

Վիէննա.—Ժամանեց չերնօգօր. Նիկոլայ թագաւորը. Կայարանում դիմաւորեց կայսրը. Կայարանից երկու միապետները կառքով դիմեցին Հօֆբուրգ, ողջունվելով ժողովրդից. Շուտով թագաւորը այցելեց կայսրին, որ հաղորդեց նրան, թէ նա նշանակված է 55-րդ հետևակ գնդի շէֆ.

Լրագիրները ողջունում են Չերնօգօրական թագաւորին՝ Ֆրանց-Յօզէֆի անկեղծ յարգողին, գովաբանում են չերնօգօրական ժողովրդի բարեկամական յարաբերութիւնները.

—

Վիէննա.—Պաշտօնական ճաշկերոյթին կայսրը բաժակաճառ արտասանեց, գոհունակութիւն յայտնելով ողջունելու Նիկոլայ թագաւորին. Կայսրը նորից արտայայտում է անկեղծ բարեկամութեան զգացմունքներ. Ն եր կայ տեսակցութիւնը աւելի ևս ամ-

բաժնելու է Աւստրո-Ունգարիայի և Չերնոգորիայի սերտ կապերը։

Չերնոգորական Թագաւորը պատասխանելով՝ անկեղծ շնորհակալութիւն յայտնեց կայսրի մշտական բարեկամական վերաբերմունքի համար. Թագաւորի բոլոր ջանքերը ուղղված են ամուր կապելու երկու երկիրները։ Չերնոգորիայի բարեկեցութիւնն ու խաղաղութեան պահպանումը հանդիսանում են Թագաւորի ջանքերի գերագոյն նպատակը։ Թագաւորը չափազանց զգացված է իրան ցոյց տուած պատւից, ուստի և խմում է կայսրի կենացը, ցանկանալով բաղդաւորութիւն Հաբսբուրգների միապետութեան բոլոր ժողովուրդներին։

Կէսօրին ի պատիւ Թագաւորի կայացաւ նախաճաշ կայսրի մօտ։ Հոֆբուրգում Թագաւորին ողջունեց դիպլոմատիկան մարմինը։ Երեկոյեան ճաշին Շէնբրունի պալատում բացի կայսրից և Նիկոլայ Թագաւորից ներկայ էին կայսերական գերդաստանի անդամները, արտաքին գործերի մինիստր Բերհտոլդ, չերնոգորական արտաքին գործերի մինիստր Գրիգորովիչ։

Ֆրանց-Յովսէփ կայսրը շնորհեց չերնոգորական Թագուհի Միլէնին Եղիսաբէթի շքանշանի մեծ խաչը, գահաժառանգ արքայազն Դանիլին—իր լուսանկարը գոհարազարդ շրջանակի մէջ, արքայազն Միրկոյին—Լէօպոլդի շքանշանի մեծ խաչը, Պետր արքայազնին և մինիստր Գրիգորովիչին—Երկաթեայ Թագի առաջին կարգի շքանշանի խաչը։

Ֆրանց-Ֆերդինանդը կնոջ հետ Հոֆբուրգի մարմարեայ պալատում նախաճաշ տուեց ի պատիւ Չերնոգորիայի Թագաւորի՝ չերնոգորական և աւստրո-ունգարական արտաքին գործերի մինիստրների ներկայութեամբ։

ՅՈՒԶՄՈՒՆՔՆԵՐԸ ՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՊԱՐԼԱՄԵՆՏՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

25, 26 և 27 մայիսի

Բուդապեշտ.—Պալատում նիստը բանալուց առաջ, Տիսսի կարգադրութեամբ, ոստիկանութիւնը դահլիճից դուրս տարաւ վերջին ժամանակ արտաքսված պատգամաւորներին, որոնց ձախակողմեանները ծափահարեցին։ Երբ Տիսսը դահլիճ մտաւ, ձախակողմեանները բարձրացրին ուժեղ աղմուկ ու սկսեցին սուլել։ Տիսսը նիստը ընդհատեց։ Երբ նորից վերսկսեց, արտաքսված պատգամաւոր Իւլի Կովաչը ներս ընկաւ՝ ժուռնալիստների օթեակով՝ նիստի դահլիճը, երեք անգամ կրակեց Տիսսի ուղղութեամբ և մի քանի անգամ էլ իր վրա։ Տիսսը աղաղակեց.

«Անցնենք օրակարգին. այս՝ խելագարի գործ է, որ ինքն իրան դատապարտեց»։ Կովաչի հոգին աւանդեց։

Երբ իր վրա կրակելով ընկաւ Կովաչը արիւնաշաղախ, մի քանի աջակողմեան պատգամաւորներ ատրճանակները ձեռքներին վրա ընկան նրա վրա և սկսեցին հարուածներ իջեցնել։ Լսվեցին բացագանչութիւններ. «Թողէք նրան, նա արդէն մեռաւ»։

Կովաչը հիւանդանոցում յայտնեց, որ չէր ուզում սպանել նախագահին, այլ նպատակ ունէր սոսկ պատասխանել բռնութեանը բռնութեամբ։

Նիստը պալատում շարունակելու ժամանակ դուրս տարվեցին դարձեալ 22 ընդդիմադիր պատգամաւոր։

—

Բուդապեշտ.—Ֆրանց-Յովսէփ կայսրը հեռագրեց Տիսսին. «Մեծ ցաւակցութեամբ իմացայ ձեր կեանքի դէմ կատարված մահափորձի մասին։ Ամբողջ սրտից ուրախ եմ, որ Ամենաբարձրեալը պահպանեց ձեզ»։

—

Բուդապեշտ.—Պատգամաւորների պալատում վերսկսվեցին աղմկալի տեսարաններ։ Օպպոզիցիան աղմուկ բարձրացրեց զանազան գործիքներով վիճաբանութիւնները խանգարելու համար։ Նիստը ընդհատվեց։ Ոստիկանութիւնը հեռացրեց ընդդիմադիրներին։

Օպպոզիցիան դիմեց կոչով երկրին, որի մէջ ասում է, թէ Տիսսը պալատի նախագահ դարձաւ շնորհիւ նակազը կոպիտ կերպով խախտելուն։ Ապօրինաբար գրաւելով այդ պաշտօնը, նա զրկեց պատգամաւորներին խօսքի ազատութիւնից։ Ներկայ մեծամասնութիւնը, որ բռնութեամբ ոտնահարում է օրէնքն ու իրաւունքը, չէ կարող համակերպվել մեծամասնութեան սկզբունքին։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

27 մայիսի

Թէհրան. — Զինուորական մինիստր Վուսուղ-ուդ-Դովլէն նորից հրաժարվեց։ Կառավարական շրջաններում տրամադրութիւն կայ կազմելու նոր կաբինետ, պայմանով, որ զինուորական մինիստրի պորտֆէլն անպայման տրվի բախտիարին։

Թաւրիզ.—Երէկ շահսէվանները գրաւեցին և կողոպտեցին Սէրաբի մօտերը Նիգիւշէնի և Բարիստ գիւղերը։ Ղօշանգօնբէկ գիւղի մօտ տեղի ունեցաւ կռիւ կառավարութեան ձիաւորների հետ։ Շահսէվաններից սպանվեցին 4 մարդ։

Սէրաբի նահանգապետը կրկին օգնութիւն է խնդրում Շուջա-ուդ-Դովլէից։

—

Թաւրիզ.—Հեռագրով պատուէր տրվեց անմիջապէս Ահարից Թաւրիզ ուղարկել 500 ղարադաղցի ձիաւորի Ռահիմ-խանի որդի Նուսրէթ-ուս-Սալթանէի հրամանատարութեամբ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

25, 26 և 27 մայիսի

Տրիպոլիս.—Զանզուր օազիսը տիրապետելու համար իտալական 14 հետևակ գնդեր, մի քանի մարտկոցներ և հեծելազօր դիմեցին դէպի Մարսից հարաւ։ Իսկ Գարգարէշի մօտերը դրված էին մի քանի գնդեր ևս։ Բումիլիան օազիսում պատրաստ էր Մօնտուրի զօրամասը։ Առ. ժամը $4^1/_2$-ին Կամէրանի զօրաբանակը հեռացաւ Գարգարէշի բարձունքները, գրոհ տուեց Թըշնամու վրա և ժ. $7^1/_2$-ին հասաւ իր նպատակին։ Մի քանի զօրախմբեր սուիններով վանեցին Թիւրքերին իրանց դիրքերից։ Միաժամանակ հարաւի կողմից եկած Թիւրքական մեծաքանակ զօրախմբերը եռանդով կռւի բռնվեցին իտալացիների ձախ Թևի հետ։ Վրա հասան Կամէրանի զօրաբանակը և պահեստի հեծելազօրը, որոնք և յետ մղեցին Թիւրքերին։ Վերջում Թիւրքերը յետ քաշվեցին բոլորովին։

—

Վիէննա.—Կ. Պոլսից հաղորդում են, որ ամենուրեք Թիւրքիայում կատարվում է 1884—1888 թ.թ. զինուորների զօրաժողով։ Զինուորական մինիստրութիւնը եռանդով ամրացնում է Զմիւռնիայի ծովափը։ Ուղարկված են մայրաքաղաքի զօրաբանակներից մինը, երկու զօրաբանակ Դամասկոսից և երեք զօրաբանակ Անատոլիայից։

—

Հռոմ.— Ասորիքում և Եմէնում մեծ յուզմունքներ են տիրում Թիւրքերի դէմ. տեղի են ունենում ճակատամարտեր մեծ կորուստներով։

—

Միտրովիցա.—Կատաղի կռիւ է տեղի ունենում Թիւրքաց զօրքերի և ալբանների միջև, որոնք դիմում են դէպի Իփէկ։

—

Նէապոլ.—Թագաւորական զոյգը այցելեց հիւանդանոցները և այն հաստատութիւնները, ուր տեղաւորված են Թիւրքիայից արտաքսված իտալացիք։

—

Պետերբուրգ.—Արտաքին գործերի մինիստրը կտրականապէս հերքում է «Տան» լրագրի այն տեղեկութիւնը՝ իբր Ռուսաստանը առաջարկել է գումարել կոնֆերէնցիա Տրիպոլիսի հարցի համար նոր հիմունքներով։

—

Սօֆիա.—Երեք օր շարունակ սահմանագլխին տեղի էր ունենում հրացանաձգութիւն, որ դադարեց միայն այսօր։ Թիւրքերի կողմից կան մի քանի սպանված և վիրաւորված։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Կ. Պոլիս, 17 մայիս

Քանի մը օր առաջ գրուեցաւ Զէքի-բէյի սպանիչներուն վճիռը։ Դատարանը 15 տարուան բանտարկութեան վճիռ տուաւ երկու ամբաստանեալներուն համար ալ, ընդունելով հանդերձ թէ ծանրացուցիչ պարագաներ գոյութիւն ունէին։

Սակայն այդ վճիռը—որ թեթևագոյնն էր—կը տրուէր, զի երկու ամբաստանեալներէն որը զէնք պարպած ըլլալը յայտնի չէր։ Այս շահեկան դատը, որ 22 նիստերու մէջ քննուեցաւ, Թիւրքիոյ տարեգրութեանց մէջ տևական հետք մը ձգելու կոչուած է։

Զէքի-բէյի սպանութիւնը արդէն բացատրած ենք, թէ Իթթիհադին կողմէ սարքուած էր, ինչպէս դատավարութեան ընթացքէն պարզուեցաւ։

Մասնաւորապէս անձնական դատախազի անձնափոխանորդ Նէջաթի բէյի ճառը, որ վերջին դատավարութեան միջոցին խօսուեցաւ, Թիւրքիոյ դատական տարեգրութեան մէջ թերևս միակն է իր տեսակին մէջ, որ այնքան համարձակ ազատախօսութեամբ մը և անվերապահ քաջասրտութեամբ մը խօսած ըլլայ որևէ հաւատարմատար։

Անիկա գլուխ գործոց մըն է միանգամայն տրամաբանութեան և ջախջախիչ պարտութեան մը կը մատնէ Իթթիհադը, վասն զի Իթթիհադի բարոյական անձնաւորութիւնը կը բերէր նստեցնել մեղադրեալի աթոռին վրայ, իր փաստերն ու ապացոյցները քաղելով նոյն իսկ ընդհանուր դատախազին խօսքերէն, ուր կը տեսնուէր գերագոյն ջանքեր Իթթիհադը հեռացնելու համար այս դատին ազդեցութիւններէն։

Ընդհ. դատախազը իր պահանջման ճառին մէջ կընդունէր, թէ երկու ոճրագործները այդ ոճիրը գործած են, թէ այդ ոճիրը կանխամտածութեամբ, օրերով մտածելով ու սարքելով գործած են, դարձեալ կը հաստատէ, թէ զոհին և ոճրագործներուն միջև ուղղակի կապ մը, ատելութեան և ոխակալութեան շարժառիթ մը գոյութիւն չունի. սակայն չըսեր կամ չուզեր ըսել, թէ ինչպէս յղացուած է այս ոճիրին գաղափարը, և այդ ոճրագործները, որոնք ուղղակի կապ չունէին Զէքի-բէյը սպաննելով, յօգուտ որո՞ւ կը գործէին ոճիրը։

Նէջաթի-բէյ ճիշդ այս կէտը կուզէր երևան հանել, և իր ճառին մէջ կոչում կընէր ընդհ. դատախազին՝ ըսել թէ ո՛վ էր բուն յանցաւորը։

Անիկա կը յայտնէր, թէ կատարելապէս համամիտ է ընդհ. դատախազի եզրակացութեանց հետ ի միասին ոճիրին կանխամտածութեամբ ըլլալուն, ոճրագործներուն ոևէ շարժառիթ մը չունենալուն, սակայն չէր կրնար ըմբռնել, թէ ինչո՞ւ կը լռէր արդարութեան պաշտօնեան և չէր երևան հաներ բուն ոճրագործները, որոնք երկու անգիտակ մարդերու ձեռք զէնք տալով թերադրած ու հրահանգած էին մեռցնել Զէքի-բէյ, հաւատացնելով թէ ասով հայրենիքին մեծ օգուտ մը մատուցած պիտի ըլլային։

Նէջաթի-բէյ այս խորհրդաւոր հարցումին պատասխանը կուտար, յայտնելով թէ բուն ոճրագործներն են օսմ. կոմիտէին կարկառուն դէմքերը՝ Ջավիդ և Թալէաթ բէյերը, որոնք Զէքի-բէյի հրապարակումներուն հետևանօք իրենց մինիստրական պաշտօններէն ինկած էին։

Ասոր համար փաստեր կուտար Նէջաթի բէյ։

Անիկա կը հաստատէր, և դատարանն ալ արդէն կընդունէր, թէ 2 ոճրագործներն ալ ունէին յոռի անցեալ և գործած էին բազմաթիւ հերոսական արարքներ Սէրէզի և Տրամայի շրջանակին մէջ, ահաբեկելով շատերը ծեծով և սպանելով։

Դարձեալ հաստատուած է, թէ երկու ոճրագործները կը պատկանէին Իթթիհադին կազմակերպած տէրրօրական մէկ խումբին և արդէն մասնակցած էին դրամաշորթական և ահաբեկիչ գործողութեանց։

Ասոնցմէ մէկուն Իթթիհադական երեսփոխանի մը եղբայրը ըլլալը, և ասոնց շարունակ Իթթիհադին շէֆերուն հետ ունեցած ապացուցեալ յարաբերութիւնները, այս սպաննութեան նախնական հարցաքննութեանց միջոցին ի գործ դրուած ճնշումը և այլն՝ աւելին ըլլալով կը հաստատէին այս ոճիրին Իթթիհադին կողմէ սարքուած ըլլալը, որ արդէն շատ ապացոյցի ալ չէր կարօտեր։

Չենք գիտեր թէ Եւրոպայի հանրային կարծիքին վրայ ի՛նչ տպաւորութիւն պիտի գործէ այս դատը, որ այսքան բնորոշ կերպով երևան կը հանէ Իթթիհադին մեղապարտութիւնը։

Սակայն հոս առայժմ անոր առաջին արդիւնքը տեսնուեցաւ։

Ս.-դ. Հնչակեան կուսակցութեան օրգան «Նոր Աշխարհ» փակուեցաւ՝ Իթթիհադը ամբաստանած ըլլալուն համար, այս ոճիրին համար։

Այս հրատարակութիւնը իբր թէ հանրային կարծիքը գրգռելու հանգամանք ունի եղեր (!!!)։

* *

Երէկ մամուլի տեսչութենէն լրագրաց զեկոյց մը հաղորդուեցաւ, որով կարգիլուէր ասկէ յետոյ Ալբանիոյ դէպքերուն վրայ օտար թերթերու գրածները արտատպել։

Այս արգելքները նախաքայլեր են դէպի նախորդ րէժիմը։

1876-էն յետոյ ալ այսպէս սկսած է գրաքննութեան հաստատութիւնն ի Թիւրքիա։ Այն ատեն ալ մամուլի տեսչութիւնը հետզհետէ զանազան նիւթերու վրայ գրելը արգիլած է։ Այդ արգելքներուն թիւը 30-ի հասած էր, երբ «Թարիկի» խմբագիր հրաչակաւոր Ֆիլիպ էֆէնդի դիմեց կառավարութեան և պահանջեց ցուցակը այն խնդիրներուն, որոնց վրայ գրել կարելի է։

Ֆիլիպ էֆէնդի իր այս խնդրանքը կը պատճառաբանէր, ըսելով թէ այնքան արգելքը բազմացաւ, որ այլ ևս ինքն շփոթած է, թէ ինչ բանի վրայ կրնայ գրել և ինչ բանի վրայ՝ ոչ։

Արդիւնքը եղաւ գրաքննութեան հաստատութիւնը։

Հիմա, մամուլի համար սահմանուած արտասովոր խստութիւնները և այս արգելքները դարձեալ մեզի կառաջնորդեն այդ հին աղէտաբեր ու ճնշուած շրջանը, որ նախօրեակին և այս օրերուն մէջ ամենամեծ նմանութիւններ կան։ Շառայլ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ՄՇԱԿԻ» 40-ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍԸ

Ինչպէս և պէտք էր սպասել, «Մշակի» 40-ամեայ յոբելեանի տօնախմբութիւնը, որ կատարվեց մայիսի 26-ին և 27-ին, ստացաւ ոչ միայն համազգային, այլ և միջազգային բնաւորութիւն և տօնվեց այնպիսի մեծ շուքով և փառաւորութեամբ, որի նմանը դեռ հայկական յոբելեանական տարեգրութեան մէջ չէ յիշված։

«Մշակի» 40-ամեայ գործունէութիւնը ողջունելու համար սկսեալ ներկայ տարվայ յունվարից սկսեցին գալ երկրագնդի վրա եղած հայաբնակ զանազան վայրերից և անկիւններից համակրական, խրախուսիչ, ներբողական հեռագրեր, ուղերձներ, գրութիւններ, այնպէս որ խմբագրութիւնը ստիպվեց յաւելուածական կիսաթերթեր տալ։

Բայց մայիսի 24-ին, 25-ին, 26-ին և 27-ին հեռագրերը, նամակները, ուղերձները սկսեցին տեղալ այնպիսի մեծ քանակութեամբ, որ Յոբելեանական Բիւրօն ամբողջ 2 օր տասնեակ ժամերով զբաղվելով՝ անկարող էր հանդիսանում աչքից անցնելու, դասաւորելու և կարգի դնելու։ Մայիսի 25-ին և 26-ին սկսեցին գալ և պատգամաւորներն ու ներկայացուցիչները։

Նոր-Նախիջևանի և Ռօստովի պատգամաւոր պ. Գր. Չալխուշեանը հասաւ միայն հանդէսից մի քանի ժամ առաջ, իսկ Կ. Պոլսի պատգամաւոր Յ. Յակոբեանը, շոգենաւի անկանոն երթևեկութեան պատճառով, չը կարողացաւ հասնել հանդէսին։

Եւ ոչ միայն Թիֆլիսում, այլ և ուրիշ քաղաքներում հանդէսներ էին կազմակերպվել ի պատիւ «Մշակի» յոբելեանի։

Թիֆլիսում Յոբելեանական հանդէսի նախատօնակը, ինչպէս յայտնի է, կատարվեց մայիսի 18-ին Տ. Նազարեանի Գրական-Գեղագիտ. Սալոնում, ուր Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Ալէքսանդր Խատիսեանը, իր արտասանած ճառի մէջ, «Մշակի» կատարած մեծ դերի և արժանիքների շարքում շեշտեց և այն մեծ դերը, որ նա՝ «Մշակը» հրդեհներ էր ձգում մտքերի մէջ և այդ հրդեհների ժամանակ ոչնչացնում էր անառողջ և ախտաժէտ մանրէները ու տարրերը։

Մայիսի 26-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, Վանքի մայր եկեղեցում նշանակված էր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ «Մշակի» հիմնադիր՝ Գր. Արծրունու և 40 տարվայ ընթացքում գործած ու վախճանված աշխատակիցների յիշատակին։ Չը նայելով, որ այդ օրը աշխատութեան օր էր, և սաստիկ տաք, հոգեհանգստին ներկայ էին մեծ բազմութիւն ինտելիգենցիայից, հայ, ռուս, վրաց մամուլի ներկայացուցիչներ, պատգամաւորներ և այլք, իսկ Թիֆլիսի գրեթէ ամբողջ քահանայական դասը, գլուխ ունենալով Թեմի կառավարիչ Եփրեմ սրբազանին, ինքնաբերաբար եկել էր մասնակցելու հոգեհանգստին։

Հանդէսը նշանակված էր, ինչպէս յայտնի է, Թիֆլիսի Արքունական Թատրոնում, մայիսի 26-ին, շաբաթ, երեկոյեան ժամը $8^1/_2$-ին։ Դեռ այդ օրը առաւօտից պարզվեց Կարգադիր Բիւրօյի համար, որ Թատրոնի բոլոր տեղերը բռնված են լինելու և տոմսակները բաւական չեն լինելու՝ գոհացումն տալու պահանջներին, ուստի Բիւրօն ստիպվեց խնդրել Թատրոնի վարչութիւնից տեղեր պատրաստել և օրկէստրի բաժնում և յաւելուածական տոմսակների վաճառումն ևս Թոյլատրել։

Պատգամաւորներին յատկացված տեղերից դուրս մնացած տեղերի տոմսակները, որոնք յատկացված էին հասարակութեան՝ ծախվեցին շատ կարճ ժամանակամիջոցում և շատերը չը կարողացան տոմսակ գտնել։

Վերջին երկու օրը, մայիսի 25-ին և 26-ին, Եփրեմ Տատուրեանի, Էնֆիաջեանցի մագազիններում և «Պրօգրէսի» խանութում ի ցոյց էին դրված լուսանկարիչ Տէր-Ղևոնդեանի պատրաստած՝ «Մշակի» աշխատակիցների խմբական մեծ լուսանկարը, բաղկացած 99 պատկերներից, ինչպէս և ուղերձների գեղարուեստականօրէն պատրաստված մի քանի կազմերը։

Մայիսի 26-ին լոյս տեսաւ «Մշակի» յոբելեանական համարը ընտիր թղթի վրա, որ յատկապէս նուիրել էր Գայդէմակինի առևտր. տունը։ Այդ՝ մի և կէս թերթից բաղկացած համարի հետ խմբագրութիւնը իբրև նուէր իր բաժանորդներին կցեց «Մշակի» հրատարակութեան առաջին համարը, այն է՝ 1872 թ. № 1-ը, վերարտադրելով այդ №-ը այնպէս, ինչպէս նա տպվել է 40 տարի առաջ, առանց որևէ փոփոխութեան և նոյն տառերով, որով տպվել է։

Այդ օրը, մայիսի 26-ին, լոյս տեսան «Հերմէս» տպարանում տպված յոբելեանական հետևեալ հրատարակութիւնները. 1) «Մշակը և հայ կինը», «Մշակի» 40-ամեայ յոբելեանի առիթով, հրատարակութիւն Յոբելեանական Կանանց Յանձնաժողովի, հատոր առաջին, բաղկացած 300 մեծ քառածալ էջերից, Գր. Արծրունու պատկերով։ Այդ առաջին հատորի մէջ ամփոփված են առաջին 20 տարիների (1872—1892) ընթացքում «Մշակի» մէջ լոյս տեսած աչքի ընկնող յօդուածները՝ վերաբերեալ կանանց հարցին. 2) «Մըշակի» քառասնամեակ» (1872—1912), հրատարակութիւն Յոբելեանական Յանձնաժողովի, աշխ. Լ. Դանիէլեանի, տպված ընտիր թղթի վրա, 117 էջ, և 8 մեծ պատկերներով (Գր. և Ա. Արծրունիներ, Րաֆֆի, Գ. Սունդուկեան, Աբփիար, Ալ. Քալանթար, Հ. Առաքելեան և Յ. Տէր-Մարկոսեան)։ Այդ գիրքը ամփոփում է «Մշակի» 40-ամեայ ժամանակագրութեան և համառօտ պատմութեան։ 3) «Տարազի» արտակարգ համարը (№ 5), ի պատիւ «Մշակի» քառասնամեակի, որ կազմում է մի ճոխ և շքեղ ալմանախ բազմաթիւ (160) գեղեցիկ պատկերներով, նկարներով («Մշակի» աշխատակիցների, խմբագիրների), տեսարաններով, յիշողութիւններով կապված «Մշակի» հետ, ինքնաձեռագիրներով և այլն։

Այդ օր իսկ Թիֆլիսում ստացվեց Վիէննայի «Հանդէս Ամսօրեայի» յունիսի համարը, որի առաջնորդողը նուիրված է «Մըշակի» յոբելեանին՝ Գր. Արծրունու, Ա. Քալանթարի և Հ. Առաքելեանի պատկերներով։

Իսկ տեղական թերթերը՝ «Закавказская Рѣчь», «Тифл. Листокъ», «Закавказье», վրաց «Սախալխօ-Գազէթի», «Թէմի», «Հովիտ», «Тифл. Журналъ», «Խաթարալա» այդ օր հրատարակվեցին նոյնպէս յօդուածներով և պատկերներով, «Մշակի» յոբելեանի առիթով։

Երեկոյեան ժամը 8-ից սկսած արդէն շքեղօրէն լուսաւորված Արքունական Թատրոնը սկսեց դիմել պատգամաւորների, ներկայացուցիչների և հասարակութեան խուռն բազմութիւն, որոնց ընդունում էին Յոբելեանական Յանձնաժողովի անդամները. (Նրանք ճանաչվում էին իրանց կրծքին կպցրած կանաչ և սպիտակ ժապաւէնների նշանով, վրան ոսկետառ «XL. Մշակ» մակագրված)։ Մուտքում Կանանց Յանձնաժողովի անդամները, նոյնպիսի նշաններով, վաճառում էին իրանց հրատարակած ժողովածուն և մի գեղեցիկ մէդալիօն, պատրաստված ի յիշատակ յոբելեանի, նիկկէլիացրած արծաթից, այսպիսի մակագրութիւններով. «XL. «Մշակ», 1872—1912. Non solum armis. Ժողովրդի համար, ժողովրդի հետ»։ Շատերն ուրախութեամբ գնում էին այդ մէդալիօնը, վճարելով նոյնիսկ 3, 5, 6 ռուբլի։

Շքեղ և գեղարուեստականօրէն պատրաստված էր նաև հանդէսի ծրագիրը. նա կրում էր իր վրա մէդալիօնի մէջ ամփոփված Գր. Արծրունու պատկերը, արտատպված Ազատեանի նկարից և հայկական ոճի ոսկեջօր զարդերով։ Այդ ծրագիրն ևս հասարակութիւնը գնում էր իբրև յիշատակ մեծ հաճոյքով։

Հանդէսը սկսվեց ժամը 9-ին մի գեղեցիկ և լուրջ համերգով, որի երաժշտական մասի աջողութեան համար այնքան մեծ ճիգեր էր թափել կարգադրիչ տիկին Իւլիա Սպէնդիարեան։ Սկզբում նուագվեց «Trio», Արէնսկիի (էլէգիա և ֆինալ), որ կատարեցին օր. Ն. Սպէնդիարեան, ջութակահար Վրոյր և վիոլոնչէլիստ Կօպէնիցկին մեծ աջողութեամբ։ Ապա դերասան Արմէնեան կարդաց Après la bataille» ոտանաւորը և Ա. Ցոպանեանի «Ճշմարիտ լաւատեսը»։ Դրան հետևեց Վէնեավսկիի «Polonaise»-ը, որը նուագեց solo ջութակի վրա Վրոյրը։ Երգչուհի Լուլու Կէսաէր երգեց Բիզէի «Pastorale» և յետոյ Է. Կօպէնիցկին նուագեց վիօլօնչէլի վրա՝ «Fantaisie». Հասարակութիւնը իր բուռն ծափահարութիւններով ստիպեց կրկնել նուագած և երգած կտորները։

Համերգից յետոյ տեղի ունեցաւ ապօթէօզ, որի պատրաստութեան վրա հսկել էր մեր տաղանդաւոր նկարիչ Գէորգ Բաշինջաղեանը։ Դա մի կենդանի պատկեր էր, մի մեծ պատուանդան, որի կենտրոնում նստած էին Գր. Արծրունին և նրա շուրջը բոլորված՝ Ա. Արծրունին, Րաֆֆին, Ռ. Պատկանեանը, Մ. Ամիրիկեանը, Աբփիար-Հայկակը, Գ. Սունդուկեանը, Ս. Պալասանեանը, Պ. Իզմայիլեանը, Գ. Եազըճեան, իսկ պատուանդանի ներքև՝ «Մշակի» այժմեան ղեկավար-գործիչներ Ա. Քալանթար, Հ. Առաքելեան և Յ. Տէր-Մարկոսեան։ Այդ ամբողջ պատկերի վրա կախված էր երկնքից մի մեծ պսակ՝ հիւսված դալար ոստերից և լուսաւորված՝ աստղազարդ երկնքի վրա փայլող պայծառ աստղի շողերով։

Պատկերը բաւական աջողված էր։ Հասարակութեան բուռն և ոգևորված ծափահարութիւնները կրկնել տուին 4 անգամ այդ կենդանի պատկերը։

Վերջապէս ժամը 10-ին սկսվեց բուն յոբելեանական հանդէսը։

Երբ անհամբեր և Թատրոնը ծայրէ ի ծայր լի հասարակութեան առաջ բացվեց վարագոյրը, բեմը ներկայացնում էր մի փառաւոր, շքեղ և խորհրդաւոր տեսարան։

Լայնածաւալ բեմի կենտրոնում դրված էր մի երկար սեղան, ծածկված կարմիր մահուդով, որի առաջ դէպի հասարակութիւնը նստած էին երկու Յոբելեանական Յանձնաժողովների (տղամարդկանց և կանանց) անդամները։ Մէջ տեղը նախագահական աթոռի վրա նստած էր Յոբելեանական Բիւրօյի նախագահ Յովհ. Սպէնդիարեանը, ունենալով իր աջ կողմին Յանձնաժողովի փոխ-նախագահ Արշակ Միքանին և ձախ կողմին՝ պատուաւոր անդամ ալեզարդ բժշկապետ Յ. Գասպարեանին։ Յանձնաժողովի երրորդ փոխ-նախագահ բժշկապետ Բ. Նաւասարդեանը, որ հանդէսի ընդհանուր կարգադրիչն էր, իր երեք օգնականներով (Ս. Մալխասեան, Կ. Շիրինեան և Ս. Եսայեան) նստած էր սեղանի միւս ծայրին։ Բեմի կիսաշրջանի ձախ թևի վրա՝ դրված էին երեք բազկաթոռներ, որոնց վրա նստած էին «Մշակի» այժմեան խմբագիր-հրատարակիչները՝ Ալ. Քալանթար, Հ. Առաքելեան և Յ. Տէր-Մարկոսեան, որոնց ձախ կողմին դըրված էր մի սեղան, կարմիր մահուդով ծածկված, իսկ սեղանի ետևը բարձրանում էր պատուանդանի վրա Գր. Արծրունու կիսանդրին, ծաղիկների և բոյսերի մէջ։ Իսկ կիսաշրջանի աջ թևում և նախագահական սեղանի ետևը, բեմի վրա նստած էին բոլոր պատգամաւորները, ներկայացուցիչները՝ ձեռքներին բռնած իրանց ուղերձները, նուէրները։

Պատգամաւորների և ներկայացուցիչների թիւը 200-ից աւելի էր։

Խորին լռութեան և ակնածութեան մէջ, նախագահ Յ. Սպէնդիարեանը բացված յայտարարելով «Մշակի» յոբելեանական տօնախմբութեան հանդէսը՝ արտասանեց հետեւեալ ճառը *).

«Բանալով ներկայ յոբելեանական հանդէսը, ես կարգադրիչ յանձնաժողովի կողմից իմ քաղցր պարտքն եմ համարում ողջունել «Մշակ» լրագրի 40-ամեայ յոբելեանը։

«Այսօրվայ հանդէսը ամենայն իրաւամբ կարելի է անուանել հայ-ընթացիկ կեանքի խոշոր երևոյթներից մէկը, որը ունի կըրթիչ հասարակական նշանակութիւն։

«Ներկայ տարվայ սկզբից, երբ առաջին անգամ յայտարարվեց, որ ի յարգանս պատկառելի թերթի արդիւնաւէտ գործունէութեան ձեռնարկվում է տօնել նրա 40-ամեակի հանդիսաւոր յոբելեանը, Ռուսաստանի և արտասահմանի հայ հասարակութեան լայն շրջաններում այդ որոշումը ջերմ արձագանք գտաւ։

«Սա մի փաստ է, որ գալիս է վկայելու, թէ որքան արդիւնաշատ է եղել «Մշակի» երկարամեայ գործունէութիւնը հայ ժողովրդի մտաւոր և կուլտուրական զարգացման համար։

«Իր բեղմնաւոր դերում «Մշակը», «Հիւսիսափայլի» ժառանգը լինելով, Գրիգոր Արծրունու հանճարով հայ կեանքի իրականութեան մէջ ռէֆորմատորի դեր կատարեց, յեղաշրջելով հայի հին աշխարհահայեցողութիւնը և կուռքերը և ստեղծելով նրանց աւերակների վրա նոր կենդանի ժողովրդական հոսանք՝ առաջադիմութեան դրօշակի տակ։ Բայց Արծրունու մահով «Մշակը» չընդհատեց իր կենդանի կուլտուրական գործը, այլ շարունակելով ջերմ եռանդով հրապարակախօսութեան ծանր պաշտօնը՝ եղաւ հայ ժողովրդի ճշմարիտ պաշտպանն ու նեցուկը նրա կեանքի տագնապալի օրերին և երկար տարիների ընթացքում առաջնորդելով նրա միտքը առողջ սկզբունքներով՝ իրօք նպաստեց հայ ժողովրդի մտաւոր վերակենդանութեան և գիտակցութեան։

Մեզ շատ հեռու կը տանէր ներկայ հանդէսի ծրագրից, եթէ մենք այստեղ սկսէինք երկար տեսութիւններով մի առ մի յիշել, թէ ինչ է կատարել «Մշակը» իբրև հասարակական մտքի և խղճի առաջադէմ օրգան Գր. Արծրունու և նրա ներկայ յաջորդների ժամանակ։

«Սակայն հարկ ենք համարում միայն յիշել, որ հայ կեանքը, հայ իրականութիւնը իր այլ և այլ երևոյթներով՝ սկսած 70-ական թւականներից մինչև այսօր բազմակողմանի և երբեմն իսկ ամենախիստ քննադատութեան ենթարկվեց «Մշակի» միջոցով, որի շնորհիւ մի շարք հրատապ խնդիրներ՝ ազգային և ժողովրդական՝ ստացան որոշ լուսաբանութիւն և ուղղութիւն։ Այդ խնդիրների շրջանում «Մշակի» կատարած խոշոր դերը թողեց անջնջելի հետքեր հայ ժողովրդի ժամանակակից կեանքի պատմութեան էջերում։

«Հայ գրականութիւնը և գեղարուեստը գտան «Մշակի» էջերում ջերմ և ամենասիրալիր ընդունելութիւն, և պէտք է, արդեօք, աւելացնել, որ՝ սկսած Րաֆֆուց՝ «Մշակը» դարձաւ մի շարք հայ գրողների գրական հռչակի օրրանը։

«Չենք կարող լռելեայն անցնել և այն, որ ազգերի համերաշխութեան և կրօնական համբերողութեան փափուկ խնդիրներում «Մշակը» առաջադէմ և լուսամիտ օրգանի վսեմ պաշտօնը կատարեց, իսկ մանաւանդ մեր այլադաւան հայ եղբայրների նկատմամբ մենք պէտք է շեշտենք, որ «Մշակն» էր և է այն թերթը, որ նպաստեց հայութեան երեք մեծ կրօնական հատուածների փոխադարձ եղբայրական վստահութեան և մերձեցման։

«Անուրանալի է նաև «Մշակի» մատուցած ծառայութիւնը թիւրքահայերի խնդրում, որին առաջին անգամ Գ. Արծրունին նուիրեց ջերմ զգացմունքով ներշնչված քննադատական տեսութիւններ։ Նա իր հրապարակախօսական տաղանդի հմայքով թիւրքահայերին կապեց մեզ հետ, և մենք առանց երկբայելու կասենք, որ չը կայ ռուսահայերիս մէջ մի անուն, որ աւելի սիրելի և յարգելի լինէր թիւրքահայաստանում, ինչպէս Գրիգոր Արծրունու անունը. Թերթի այդ ուղղութիւնը մինչև այսօր շարունակվելով՝ գրաւել է «Մշակի» առանձին, հաստատուն բաժինը, որը նուիրված է Թիւրքահայաստանի քաղաքական և ներքին ազգային հրատապ խնդիրների տեսութեան։

«Մշակը» հարուածելով հայ միջավայրի ողորմելի աշխարհահայեցողութիւնը և հնապաշտութիւնը Գր. Արծրունու գրչով՝ շարժեց առաջին անգամ 70-ական թւականներին հայ կնոջ ազատագրութեան խնդիրը, որը մինչև այսօր թերթի ամենաջերմ ոգով պաշտպանած սկզբունքներից մէկը լինելով՝ կեանքի մէջ տարաւ որոշ յաղթանակ, բայց եղաւ ժամանակ, երբ այդ խնդիրը Գրիգոր Արծրունու դէմ յուզել էր հայ հասարակութեան որոշ շրջանների զօրեղ ընդդիմադրութիւնը։

«Գաւառը կղզիացած էր քաղաքից, և բուն հայ ժողովրդի կեանքը մի օտար, անծանօթ աշխարհ էր քաղաքի հայ մտաւորականութեան համար. «Մշակը» եղաւ այն թերթը, որը մեծ կարևորութիւն տալով գաւառական կեանքին՝ ստեղծեց գաւառական թղթակիցների մի լեգէոն, որոնց գրութիւնների մէջ մինչև այսօր, իբրև հայելու մէջ, արտացոլում է հայ ժողովրդի կեանքը իր դրական և առաւել ևս բացասական կողմերով, գիւղացու բազմաթիւ ցաւերը, նրա գիւղատնտեսութիւնը, ընտանեկան կեանքը և սովորութիւնները։

«Մշակը», հայ հասարակութեան վստահութիւնը վայելելով, ժողովրդական աղէտների ժամանակ միշտ իր ձայնը բարձրացրել է աղէտեալներին և արկածեալներին օգնելու համար։ Հայը առանց երկբայելու տուել է իր սրտի լուման «Մշակին», հաւատալով նրա կոչի անկեղծութեան և քանի-քանի հազարաւոր դժբաղդների աչքերի արտասուքն են սրբել այն մեծաքանակ գումարները, որ հանգանակած էր «Մշակը» զանազան ժամանակ նրանց օգտին։

«Եւ այդպէս՝ «Մշակը» իր հրատարակութեան առաջին օրից մինչև այսօր շարունակում է կատարել անվհատ հայ իրականութեան մէջ առաջադէմ գրական հասարակական օրգանի բարձր կոչումը, պաշտպանելով ժողովրդի շահերը ամեն տեսակ հաբըստահարութիւններից, նոյնիսկ ամենաբացառիկ պայմաններում կռւելով հայ կեանքի բռնազբօսիկ, անճոռնի և պղտոր հոսանքների և երևոյթների դէմ։

«Եւ այսօր «Մշակի» 40-ամեայ յոբելեանի առիթով մենք դիմելով այդ թերթի ներկայ յարգելի ղեկավարներին՝ շնորհաւորում ենք «Մշակի» հանդիսաւոր տօնը։ Հայ լրագրի ղեկավարութեան գործը ծանր հասարակական պաշտօնէութիւն է. ստանձնելով Գր. Արծրունուց յետոյ «Մշակի» ղեկավարութիւնը, դուք երկար տարիների ընթացքում տեսաք և քաղցր, և դառն օրեր. ձեր ճանապարհը վարդերով ծածկված չէր, սակայն այսօր նա է յիշատակելի, որ դուք առանց վհատվելու և ամենայն անվեհերութեամբ կարողացաք տանել հասարակական ծառայութեան ծանր լուծը, որի համար այսօր հայ հասարակութիւնը յղում է իր սրտաբուղխ շնորհաւորական բարեմաղթութիւնները։

«Արդ՝ ցանկանք ի սրտէ, որ «Մշակը» և ապագայում շարունակէ իր արդիւնաւէտ գործունէութիւնը, հաւատարիմ մնալով առաջադէմ, անկաշառ և անկեղծ թերթի նուիրական սկզբունքներին, որ նա ինչպէս այսօր՝ և՛ ապագայում լինի միշտ սիրելի հայ ժողովրդին»։

Նախագահի ճառից յետոյ, որ բուռն ծափահարութիւններ առաջ բերեց, կարգադրիչ բժշկապետ Բ. Նաւասարդեանի հրաւէրով սկսվեց ուղերձների, շնորհաւորական գրութիւնների ընթերցումն և պատգամաւորութիւնների ներկայանալն ու ողջոյնները։ Պատգամաւորները, ներկայացուցիչները, որոնց անունը տրվում էր, մօտենում էին, կանգնում բեմի մէջ տեղ, ողջունում խմբագրութիւնը՝ յանձին Քալանթարի, Առաքելեանի և Տէր-Մարկոսեանի, գլուխ տալիս Արծրունու կիսանդրիին և կարդում կամ արտասանում իրանց ողջոյնի ճառերը։

Ամենից առաջ ինքը բժշկապետ Բ. Նաւասարդեանը կարդաց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ V-ի օրհնութեան կոնդակը (տպված է արդէն «Մշակի» վերջին համարում № 113), որ հանդիսականները լսեցին յոտնկայս։ Ապա նա կարդաց Կիլիկիայի Սահակ կաթողիկոսի հեռագիրը Ադանայից, որ հանդիսականները նոյնպէս լսեցին յոտնկայս (տպվում է «Մշակի» այս համարում) և Կ. Պոլսի պատրիարք Յովհաննէս Արշարունի արքեպիսկոպոսի օրհնութեան գիրը։ Այդ գիրը, ինչպէս և նախկին պատրիարք Օրմանեան արքեպիսկոպոսի շնորհաւորական գրութիւնը տպված են «Մշակի» № 113-ի մէջ։ Ս. Մալխասեան կարդաց Թիֆլիսի թեմի կառավարիչ Եփրեմ եպիսկոպոսի շնորհաւորական գրութիւնը։

Այդ ընթերցումներից յետոյ սկսվեց պատգամաւորութիւնների և ներկայացուցիչների ողջոյնների և ուղերձների ընթերցումն և արտասանութիւնը։

1) Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան կողմից՝ պատգամաւորներ ուպրաւայի անդամներ Ժուրուլին և Մ. Աթաբէկեանը ողջունելով, ներկայացրին ուղերձ։

2) Կանանց Յոբելեանական Յանձնաժողովի կողմից շնորհաւորելով՝ մի առանձին ուղերձ մատուցեց իշխ. Սօֆիա Արղութեան երկայնաբազուկը։

3) Կ. Հ. Բարեգ. Ընկ. ներկայացուցիչներ՝ Ս. Մելքումեան, բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի հետ, բերանացի ողջունեց, յայտնելով այն միտքը որ «Մշակը» մեծապէս նպաստել է այդ Ընկերութեան բարգաւաճման և ժողովրդականացման իր յօդուածներով և անձնական մասնակցութեամբ «Մշակի» գործիչների (Քալանթարի և Առաքելեանի)։

4) Վրաց մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութեան ներկայացուցիչ՝ Ալէքսանդր Մդիվանի, նաև ներկայացուցիչ վրաց ազնուականների գիմնազիայի, ներկայացրեց վրացերէն մի ուղերձ (կը տպվի)։

5) Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան և Կ. Պոլսի Միացեալ Ընկ. պատգամաւոր պրօֆ. Յ. Յակոբեանը, որ ճանապարհին ուշացել էր գալու, յանձնարարած լինելով Ս. Մալխասեանին կարդալ իր ուղերձը, վերջինս կարդաց (տպված է № 113-ի մէջ)։

6) Հայ-կաթոլիկների առաջնորդական կառավարիչ Սարգիս վարդապետի և հայ-կաթոլիկ համայնքի ու ժողովրդապետութեան կողմից պատգամաւոր՝ Դիոնէսիոս վ. Կալատոզեան ի գլուխ պատգամաւորութեան (4 հոգի) կարդաց առաջնորդական կառավարչի շնորհաւորական թուղթը և մի տօմանաւոր ուղերձ (կը տպվի)։

7) Թաւրիզի հայ հասարակութեան պատգամաւոր Ջիբրայէլ Բուդաղեան, ողջունելով, ներկայացրեց ուղերձ (կը տպվի)։

8) Կովկասեան Կայսերական Գիւղատնտեսական Ընկերութեան կողմից ներկայացվեց մի ուղերձ (կը տպվի)։

9) Մահմեդականների Բարեգործական Ընկերութեան պատգամաւոր Էֆէնդիէվ, ողջունելով, ներկայացրեց ուղերձ (կը տպվի)։

10) Ներսիսեան ազգ. հոգևոր դպրոցի տեսուչ Յ. Խունունց ներկայացրեց ուղերձ (կը տպվի) ուսուցչական կազմի կողմից։

11) Յովնանեան-Մարիամեան օրիորդական դպրոցի հոգաբարձական և ուսուցչական կազմի պատգամաւորներ՝ Մ. Մէլիքեան, Ս. Մալխասեան և օր. Կ. Մուրադեան ներկայացրին ուղերձ (կը տպվի)։

12) Վրաց ազն. գիմնազիայի կողմից ողջունեց Մդիվանի (տես 4-րդ կէտը)։

13) «Кавказъ» լրագրի խմբագրութեան ներկայացուցիչներ՝ այդ թերթի աշխատակից Լէբէդև և ուսանող Ռստակեան ներկայացրին ուղերձ (կը տպվի)։

14) «Русское Слово» թերթի ներկայացուցիչ Իւրի Դ. Կօբեակով բերանացի ողջունեց։

15) «Սախալխօ-Գազէթի» ներկայացուցիչ Զուրնիձէ կարդաց ուղերձ (կը տպվի)։

16) «Աղբիւր-Տարազ» հանդէսների խմբագիր Տ. Նազարեան, ներկայացնելով «Տարազի» յատկապէս յոբելեանի համար շքեղօրէն պատրաստած ոսկետառ մի համար, պատկերներով, ողջունեց։

17) Յիշատակվեց Կ. Պոլսի «Բիւզանդիոն» թերթի խմբագիր Բ. Քէչեանի շնորհաւորական նամակը (կը տպվի)։

18) «Тифл. Листокъ» թերթի ներկայացուցիչ Ստարօվսկին ողջունեց բերանացի։

19) «Закавказье» թերթի խմբագրութեան ներկայացուցիչ Գ. Ֆ. Ժօրդանիա բերանացի ողջունեց, ներկայացնելով թերթի համարը, ուր խօսվում է «Մշակի» յոբելեանի մասին և տպված են Գր. Արծրունու, Քալանթարի և Առաքելեանի պատկերները։

20) «Закавказская Рѣчь» լրագրի խմբագրութեան կողմից՝ իշխ. Ամիրաջիբին ողջունեց ուղերձով, որ տպված է այդ թերթում (և որի թարգմանութիւնը կը տպվի)։

21) «Հանդէս Ամսօրեայի» խմբագրութեան կողմից՝ ողջունեց Ա. Եղեկեան (խմբագիր Գ. վ. Մէնէվիշեանի նամակը տպված է «Մշակի» № 112-ի մէջ)։

22) «Kaukasiche Post» գերմաներէն լրագրի խմբագրութեան կողմից ողջունում են Ֆիշէր և Արտուր Լէյստ (կը տպվի)։

(Կը շարունակվի)

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(«Մշակի» յոբելեանի առիթով)

Ադանա, 24 մայիս (6 յունիս)

«Մշակը» մեծանուն հիմնադրին ծրագրին համեմատ տարիներ ապրելով ժողովուրդին հետ և ժողովուրդին համար, ցաւակից անոր ցաւերուն և խնդակից ուրախութիւններուն, առաջնորդեց հայ մտաւորական կեանքը դէպի զարթնում ժամանակակից գաղափարներով։

Այսօր պարտականութեան խորին գիտակցութեամբ կը տօնենք իր քառասնամեակը, հեռաւոր Կիլիկիայէն խնդակցելով. շատ քառասնամեակներ կը մաղթեմք և անմահ յիշատակ՝ տառապող մշակներու անկեղծ բարեկամին։

Սահակ կաթողիկոս Կիլիկիոյ

Անդրկովկասի մահմեդականների մուֆթի Հուսէյն էֆէնդի Ղայիբօվը ուղղել է հետեւեալ հեռագիրը մայիսի 26-ին.

«Մշակ» լրագրի Յոբելեանական Բիւրօյի նախագահ Յովհ. Սպէնդիարեանին.

Հիւանդութեան պատճառով անկարող լինելով անձամբ մասնակցել յոբելեանական հանդէսին, ես իբրև գլուխ իմ հովուութեան յանձնված մուսուլմանների՝ անկեղծ հոգով յարելով իբրև մասնակից այդ վեհ ու նշանակալից տօնախմբութեան՝ աղօթում եմ Ալլահին պարգևել տօնախմբվող լրագրի և նրա աշխատակիցներին անսպառելի ոյժեր՝ գործունէութեան և պրօգրէսի ասպարէզում։

Անդրկովկասի մուֆթի՝
Հուսէյն էֆէնդի Ղայիբօվ

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր, մայիսի 12-ին, Նոր-Բայազէտի գաւառական բժիշկ Զ. Զաքարեան տեղափոխվեց Երևան։ Նա մեզանում պաշտօնավարում էր մօտ 15 տարի, և այդքան ժամանակի ընթացքում նա իր բժշկական պրակտիկան մի որոշ աստիճանի էր հասցրել։ Քաղաքիս ազգաբնակութիւնը գոհ էր նրանից, քանի որ նա իբրև գաւառական և ոչ քաղաքային բժիշկ անխտիր այցելում էր բոլորին. հարուստ, քեասիր նրա մօտ միևնոյն համարումն ունէին, ուստի այդ պատճառով բժ. Զաքարեան յարգված էր բոլորից. մանաւանդ նա չքաւոր դասին հասցնում էր իր անմիջական այցելութիւնը և բժշկական օգնութիւնը։ Նոյնիսկ գիշերները չէր մերժում այցելել ծանր հիւանդներին, որոնք օգտվում էին նրա բարութիւնից։ Այդ է պատճառը, որ մեր քաղաքացիք ափսոսում են նրա հեռանալու վերաբերութեամբ։

Իբրև փորձված բժիշկ՝ Զաքարեան շատ պիտանի էր Նոր-Բայազէտի պէս մի յետ ընկած գաւառական՝ քաղաքի համար, ուր միայն մի բժիշկ կայ. Նա մեզանում պահում էր նաև հիւանդանոց և ակնաբուժարան, որը պահվում է գաւառական ժողովրդի միջոցներով և որից ժողովուրդը օգտվում է ձրիապէս։ Աչքի հիւանդութեան մասին չէ կարելի մխիթարական ոչինչ ասել, քանի որ նա տարածված է ժողովրդի մէջ և այդ պատճառով նրա գոյութիւնը անհրաժեշտ է մեզանում։ Բժ. Զաքարեանն իր գործին կպած էր եռանդով, ուստի նրա հեռանալով թէ քաղաքի և թէ գաւառի ազգաբնակութիւնը զրկվում է մի հմուտ բժշկից։

Ի նշան երախտագիտութեան՝ մեր քաղաքացիք ամսիս 8-ին մի ճաշկերոյթով պատւեցին բժիշկ Զաքարեանին, և քաղաքի հասարակութեան կողմից որոշվեց 100 րուբլանոց մի արծաթեայ մատուցարան ընծայաբերել։ Ճաշկերոյթին թէև շատերը ցանկութիւն ունէին մասնակցելու, բայց «Кавказъ» հիւրանոցի դահլիճի չափ սահմանափակված էր մասնակցողների թիւը 30 հոգով, բացի 6—7 հոգի հիւրերից։

Առիթից օգտվելով պարտք եմ համարում յիշել, որ քաղաքից տեղափոխվեցին միաժամանակ նաև ուղղափառ եկեղեցու քահ. Չեչուլօվ, հարկային տեսուչ Զանիշվիլին, և ինչպէս լսում ենք, փոխվելու ձայն կայ նաև մի այլ ականաւոր պաշտօնեայի մասին։ Մի քանի ժամանակ առաջ փոխվեց նաև զօրքի գլխաւոր Մերեթելին, որ ամենից յարգված պաշտօնեան էր մեր քաղաքում և որը նոյնիսկ ճաշ տրվելուց հրաժարվեց քաղաքի կողմից։ Այդպիսով ահա միանգամից մեզանից հեռացան 4—5 պաշտօնեաներ, որոնցից մի քանիսը յարգված էին ժողովրդի կողմից, ինչպէս բժ. Զաքարեան, որի տեղն ու պաշտօնը ստանձնեց տեղացի բժիշկ Խ. Մնացականեան, որը պաշտօնավարում էր Դարաչիչագի շրջանի (Ներքին-Ախտայում) գիւղական բուժարանում։

Աջողութիւն մաղթելով գնացողներին, ցանկանք, որ նրանց յաջորդները ամենայն եռանդով և անաչառութեամբ առաջ տանէին իրանց գործը՝ յօգուտ մեր չարատանջ ժողովրդի, որը կարօտ է արդարադատ, մարդասէր, խելացի և եռանդուն գործունեայ պաշտօնեաների։

Գ. Սինանեան

Նոր-Բայազէտ, 12 մայիսի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Մայիսի 27-ին, Կովկասի Փոխարքայի ծննդեան 75-ամեակի լրացման առիթով կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվին ուղարկվեցին Թիֆլիսից բազմաթիւ շնորհաւորական հեռագրեր։ Կոմսը ծնվել է 1837 թւի մայիսի 27-ին։

◆ Այս տարի զինուորակոչութեան ենթակայ են ընդամենը 699 հոգի Թիֆլիսում, որոնցից 418 հոգի տեղացիներ, իսկ 13 հրէաներ, 3 մահմեդականներ, 21 աղանդաւորներ և այլն։

◆ Թիւրքիայում ապրող մահմեդական վրացիների մէջ գրագիտութիւն տարածելու համար և նրանց մէջ ազգային գիտակցութիւն և սէր առ մայրենի լեզուն, գրականութիւնն ու պատմութիւնը առաջ բերելու նպատակով Կ. Պոլսում հիմնվել է Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութիւն, որը ճիւղեր է հաստատել այն բոլոր վայրերում, ուր ապրում են ապազգայնացած վրացիներ։

◆ Գայեանեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը խնդրում է մեզ տպել, որ երկրորդ և վերջնական ժողովը հոգաբարձական ընտրութիւնների համար նշանակված է յունիսի 10-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին։

◆ Պրօֆ. Ե. Սիվկովը, որը վերջերս Թիֆլիսի քաղաքային հաշւապահութեան կանոնաւորութեամբ էր զբաղված, մայիսի 26-ին Բաթում մեկնեց այնտեղի քաղաքային վարչութեան հաշւապահութիւնը կանոնաւորելու նպատակով։

◆ Ներկայ տարվայ ընթացքում Մոսկվայի համալսարանի իրաւաբանական ֆակուլտէտն են աւարտել շուշեցի երկու հայ օրիորդներ, այն է Թամար Բագրատունեանը և Աննա Կաֆեանը։

◆ Նիկողայոս Աբրահամեանի հաշւապահական դասընթացքներում աւարտական քննութիւնները վերջացան։ Դասընթացքներն աւարտեցին 123 ունկնդիր-ունկնդրուհիներ, որոնցից 19-ը ռուս, 21-ը վրացի, 62-ը հայ, 8-ը թուրք, իսկ միացած 13-ը զանազան ազգութիւններից։ Յիշեալ դասընթացքների գոյութեան ընթացքում բոլոր աւարտողների թիւը հասնում է 1028 հոգու։ Ամառային ամիսների ընթացքում դադար տալուց յետոյ, յիշեալ դասընթացքներում հաշւապահութեան, առևտրական թւաբանութեան, սղագրութեան, քաղաքատնտեսութեան և այլ առարկաների դասատուութիւնը կը վերսկսվի ընթացիկ տարվայ սեպտեմբերի 15-ից։

◆ Յունիսի սկիզբներին Թիֆլիսի քաղաքային դումայի իրաւասունները ինժ. Ա. Բաբեանի առաջարկութեան համաձայն կերթան դիտելու Ծալկայի աղբիւրները, որտեղից ջուր պիտի բերվի։

◆ Մայիսի 24-ին, Մօլօկանսկայա փողոցում, իր բնակարանում, ոստիկանութիւնը գտաւ սպանված դրութեան մէջ Թիֆլիսի 2-րդ գիմնազիայի 8-րդ դասարանի աշակերտ Աբրահամ Բրօդսկիին։

◆ Մայիսի 26-ին, երեկոյեան ժամը 9-ին, Սուդէբնայա փողոցում, Գ. Զուբեանը իր բնակարանում յանկարծամահ եղաւ։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը վաւերացրեց քաղաքային դումայի որոշումը փողոցները նոր ձևով սալայատակելու նկատմամբ։ Սալայատակումը կը կատարվի ի հաշիւ փոխարինաբար առնվող 100,000 րուբլի գումարի։

◆ Մայիսի 27-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին, Թիֆլիսի ձիարշաւարանում օդագնաց Կացեանը թռիչքներ կատարելու ժամանակ 100 մետր բարձրութիւնից արագաբար սկսեց իջնել քամու շնորհիւ, որով և վնասվեց օդաթռիչի գործիքը։

◆ Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Մի յայտնի բազմամարդ ընտանիք, որի աշխատաւոր տղամարդը ամենքին յայտնի մի անձնաւորութիւն էր, իսկ այժմ սնանկացած և հիւանդ, կարօտ է բարերար անձանց օգնութեան։ Նուէրները կարելի է ուղղել «Մշակի» գրասենեակին՝ յանձնելու ըստ պատկանելոյն»։

◆ Յունիսի 1-ից Քութայիսում կը վերսկսվի հրատարակվել «Կօլխիդա» թերթը, որը խմբագրութիւնից անկախ պատճառներով բաւական ժամանակ է դադարել էր և լոյս չէր տեսնում։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՕՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

«Լէյլէյիջի» օպէրայի ներկայացումը Թիֆլիսում

Տաղանդները և հանճարները ստեղծում են նոր էպօխաներ, հոսանքներ և ուղղութիւններ։ Սակայն նրանց հետ միասին միշտ գոյութիւն ունեն անձինք, որոնք մշակում, ընդարձակում և ժողովրդականացնում են այդ հոսանքները և ուղղութիւնները։ Բայց բնագրի նմանողութիւնը հնարաւոր է միայն որոշ պայմանների և որոշ շրջանակների մէջ, որովհետև, վերջ ի վերջոյ, կոյր նմանողութիւնը կարող է վերածվել բնագրի կարրիկատուրային։

«Լէյլէյիջի» օպէրէտը, որ ներկայացվեց ուրբաթ, մայիսի 25-ին, այդպիսի կոյր նմանողութեան օրինակներից մէկն է։ Կարելի է նմանել իտալական բնագրին, բայց չէ կարելի սովորել արտաքին դնել գլխին ֆէս, հագնել ազգային զգեստ և երգել իտալական բալլադներ և մելօդիաներ։ Որովհետև, վերջ ի վերջոյ, այդպիսի օպերան սկսում է խիստ նմանել նշանաւոր «Վամպուկային» «Кривое Зеркало» թատրոնի րեպէրտուարից։

Այդ օպէրէտի լիբրէտտօն՝ ամենասովորական և շաբլօնական էր. ոչ մի ինքնուրոյնութիւն, ոչ մի օրիգինալութիւն։ Երաժշտութիւնը թոյլ կերպով է մշակված և ձայնագրված։ Պարտիտուրայի մէջ պակաս են մի քանի կարևոր գործիքներ։ Երկու-երեք գեղեցիկ օրիգինալ արիաներ սաստիկ աններդաշնակում են երաժշտութեան ընդհանուր շաբլօնական բնաւորութեան հետ։ Ինչ վերաբերում է կատարման, ի նկատի ունենալով որ այս առաջին փորձերից մինն է՝ ներկայացնելու օպէրա հայերէն, չէ կարելի խստութեամբ վերաբերվել երգեցիկ խմբի բոլոր թերութիւններին սոլիստների և նոյն իսկ բալէտների մէջ։

Մեծ արժանիք պէտք է յատկացնել Պուգինովին, որ եռանդուն ղեկավար է։ Սիրողների կազմով դրվող օպէրաների մէջ ղեկավարի դերը առանձնապէս դժուար է. պէտք է մեծ եռանդ և պաղարիւնութիւն ունենալ՝ ներկայացնելու շտապով կազմված սիրող-երգիչների խումբը և օրկէստրը։ Պէտք է խոստովանել, որ Պուգինովը կատարեց այդ ծանր գործը առանց առանձին թերութիւնների։

Դիսօնանս

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մուրացան. «Գէորգ Մարզպետունի», պատմական վէպ, երես 668, 1912 թ., գինը 1 ր. 20 կ., հրատարակութիւն Կ. Հ. Հրատարակչական Ընկերութեան։

Մենք այդ վէպը կարդացել ենք դեռ այն ժամանակ, երբ նա տպվում էր «Արձագանքում» մաս-մաս։ Այժմ նորից կարդալով յիշեալ վէպը՝ մեզ մօտ երևաց ցանկութիւն յայտնել մեր տպաւորութիւնը հակիրճ կերպով։ Հանգուցեալ Մուրացանը, ինչպէս յայտնի է, Շուշու հոգևոր դպրոցի շնորհալի սաներից է, ինչպէս հանգ. Սիմէօն Հախումեանը, Հ. Առաքելեանը և Լէօն. Նրանք աշակերտել են յայտնի հայերէնագէտ թիւրքահայ Բլուզեանին, որը տուել է իր սաներին լիակատար պատրաստութիւն՝ թէ գրաբար և թէ աշխարհաբար հայերէնի, ընդ սմին և հայոց պատմութեան և գրականութեան մէջ։

Մուրացանը, ինչպէս երևում էր նրա զրոյցից մեզ հետ, շատ էր զբաղված վերոյիշեալ վէպով, որը նորից սրբագրել և վերամշակել էր Շուշի։

Բայց դժբաղդաբար՝ վերամշակված վէպը, նրա ասելով, հայ-թաթարական ընդհարման ժամանակ այրվել էր, ի մեծ ափսոսութիւն հեղինակի։ Շատ և շատ ափսոս։ Անշուշտ

*) «Մշակի» կիրակնօրեայ №-ում տպագրված՝ Յոբելեանական Յանձնաժողովի ուղերձը սխալմամբ դուրս է բերված իբրև Յ. Սպէնդիարի հանդէսին արտասանած ճառ։
Ծանօթ. Խմբ.

[illegible]

այդ պատճառով նրա [illegible] և իշխ. Ցլիկ-Ամրամի, որի կնոջ վրայ սիրահարվել էր, անհաշտ թշնամին դառաւ կայսրը: Սրանք ապստամբվեցին նրա դէմ, յաղթեցին և ստիպեցին Աշոտին թաքնվել Սեւանում: Այդ ներքին պատերազմը այն ժամանակվայ հայոց ընտանեկան սրբութեան դէմ աններելի յանցանք էր համարվում. ահա ինչու ժողովուրդը աչքից գցեց իր հզօր թագաւորին, աջակցելով նրա ներքին և արտաքին թշնամիներին նրան տապալելու:

Շնորհիւ այդ ներքին պառակտման՝ արաբացիք հեշտութեամբ տիրեցին Հայաստանին, գրաւելով նրա մայրաքաղաք Դուինը: Երկիրը ալեկոծվում էր, մատնված լինելով արաբացոց հարստահարման: Այդ տխրալի ժամանակներում երեւում է մի վերին աստիճանի նշանաւոր՝ թէ խելքով և թէ սրտով՝ անձնաւորութիւն՝ յանձին վէպի հերոս Գէորգ Մարզպետունու, որը՝ Վահան Մամիկոնեանի և Դաւիթ-բէկի նման՝ սկսում է բաժանված իշխաններին միացնել յանուն ազգային միութեան և միեւնոյն ժամանակ փոքր-հայդուկային ույժերով կռւել արաբացոց դէմ մեծ աջողութեամբ, մինչև որ կարողանում է պատկառելի զինւորական ույժ ստեղծել և արտաքսել արաբացոց Հայաստանից, վերականգնել նախկին անկախ թագաւորութիւնը Աշոտ-Երկաթի իշխանութեամբ: Մեռնում է կայսրը և նրա տեղ թագաւորում է եղբայր Աբբասը: Երկիրը վայելում է խաղաղութիւն: Հերոս Մարզպետունին, որը երկար ժամանակ սպարապետ էր, ստանում է կայսրից ամենամեծ պատիւը՝ «Հայրենեաց երախտաւոր» տիտղոսը: Մի քանի տարուց յետոյ վախճանվում է այդ նշանաւոր անձը. սպարապետութիւնը անցնում է իր որդի Գորին: Վէպի մէջ դուրս են բերված շատ համակրելի տիպեր և հայ կանանցից, որոնք յիշեցնում են Եղիշէի փառաբանած V դարի հայ կանանց:

Այս է հակիրճ բովանդակութիւնը հանգուցեալ Մուրացանի նշանաւոր վէպի: Մենք՝ ի բոլոր սրտէ յանձնարարում ենք այդ վէպը ամեն մէկ գրագէտ հայի, այն մեծ յուսով, որ նա ամենամեծ բաւականութիւն կը ստանայ:

Ինչքան լաւ կը լինէր, եթէ հանգուցեալը իր նշանաւոր գրուածքը պարզաբանէր ծանօթութիւններով, ինչպէս արել է Րաֆֆին իր «Սամուէլ» վէպը: Երևի հանգուցեալ Մուրացանը իր վերամշակումը լրացրել էր յիշեալ ծանօթութիւններով՝ բազմաթիւ պատմական տեղերի, քաղաքների և նշանաւոր անձանց մասին: Թուցէ մէկը՝ պատմագէտ՝ ժամանակով այդ թերին լրացնէ, նշանաւոր վէպը աւելի ևս հասկանալի դարձնելու:

Բժ. Բ. Աղասարեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ՀՈՐԻԶՈՆԻ» ԶԱՐԱԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՍՈՒՏԸ

(Նամակ խմբագրութեան)

—

Թիֆլիս, 26 մայիսի

«Մշակի» յօբելեանի առիթով երեւան եկաւ հայ չկամութիւնը, նախանձը և, որ գլխաւորն է, բարոյական ոչնչութիւնը: «Հորիզոն» թերթը, որի գլխաւոր ղեկավար պ. Լէօն «գրագէտ» դարձաւ «Մշակի» շնորհիւ, ամեն տեսակ ստոգութիւններ թոյլ տուեց «Մշակի» յօբելեանը խանգարելու համար: Ես արդէն գրել եմ, որ մի կուլտուրական հիմնարկութեան, մի լրագրի երկարամեայ գործունէութիւնը տօնել՝ ազգի արժանիքն է. դա նշան է, որ հայի մէջ ծագում է հաւաքական գիտակցութիւն, առանց որի մի ժողովուրդ չէ կարող բարոյապէս և մտաւորապէս վերակենդանանալ: Թողնենք ընդհանուր խորհրդակցութիւնները և դիմենք փաստերին: Ընդունված ճշմարտութիւն է, որ հրապարակախօսը նախ և առաջ արդարասէր պիտի լինի, ընթերցողին պիտի զուտ ճշմարտութիւն հաղորդէ և ճշմարտասիրութիւններշնչէ: Այս է ազնիւ հրապարակախօսի կոչումը, սրանումն է մամուլի դաստիարակիչ դերը: Արձանագրենք փաստերը և թող ընթերցող հասարակութիւնն ինքը դատաւոր լինի: «Հորիզոնը» մի շարք յօդուածներ հրատարակեց «Մշակի» յօբելեանի դէմ: Ես երբէք ոչ մի թերթից ոչ մի կոպէկ չեմ ստացել, իսկ «Մշակում» և գրել եմ և շատ անգամ էլ այս կամ այն առիթով «Մշակի» դէմ եմ գրել: Ուրեմն ես ոչ մի շահ կամ ակնկալութիւն ոչ մի թերթից չունեմ: Գրում եմ միայն ճշմարտութիւնը գրելու համար:

«Հորիզոն» թերթի գլխաւոր ղեկավարը պ. Լէօն է. և ահա «Հորիզոնը» գրում է, թէ «Մշակի» յօբելեանի համար մուրացկանութեամբ, խանութից խանութ ընկած վաճառականներից փող են ժողովում: Ուրեմն «Հորիզոնը» այս տեսակ ժողովարարութիւնը պախարակելի, անվայել բան է համարում և յարձակվում է «Մշակի» այժմեան ղեկավարների դէմ:

Պարզ է, որ եթէ մի լրագիր, մի մարդ ուրիշի մի որևէ վարմունքը վատ բան է անուանում, ինքը պիտի այդպիսի վարմունք ունեցած չը լինի, ինքը պիտի այդ նոյն ճանապարհով փող կորզած չը լինի ժողովրդից, որպէս գրում է «Հորիզոնը»: Ոչ միայն անձամբ ես ականատես եմ եղել, այլ և ամբողջ հայ հասարակութիւնը գիտէ, թէ ինչ ճանապարհով Թիֆլիս և Բագու պ. Լէօի յօբելեանի օգտին փող էին ժողովում: Այնտեղ կանտորից կանտոր, խանութից խանութ ման էին գալիս: «Հորիզոնը» հազիւ թէ քաջութիւն ունենայ հերքելու այս իրողութիւնը: Բացի այս՝ այդ նոյն ժամանակ հանգուցեալ Թոփչեանը մի յօդուած էլ գրեց, թէ Լէօն արդէն բոլորովին քոռացել է և յետին թշուառութեան մէջ է և կարօտ օպերացիայի: Ուրեմն եթէ «Մշակը», դիցուք, իբրև մուրացկան է փող ժողովում, Լէօն նոյնը արել է իբրև քոռ մուրացկան: «Մշակը» վաճառականներից փող է ժողովում: Իսկ «Հորիզոնը» վաճառականներից նպաստ չը՞ ստացել արդեօք: Կարող է հերքել «Հորիզոնը», որ պ. Հ. Մելիքեանից 10 հազար րուբլի նպաստ է ստացել: Եթէ վաճառականը հայ թերթին օգնում է, այս վարմունքը միայն խրախուսանքի արժանի է. բայց եթէ մի թերթ ինքը այսպիսի նպաստ ընդունում է և գաղտնի էլ պահում փաստը, ուրեմն ինչ իրաւունք ունի այսպիսի թերթը նոյն տեսակ վարմունքի համար յարձակվել ուրիշի դէմ. փարիսեցիներ, նախ ձեր աչքի գերանը տեսէք:

Կրքոտ, անարդարամիտ, ստայօդ հրապարակախօսութիւնը անբարոյականացնում է, և այդպիսի թերթը ոչ մի իրաւունք չունի քննադատելու ուրիշներին, որովհետև ինքը ազատ չէ նոյնանման վարմունքներից:

Իսկ ինչ վերաբերում է պ. Լէօի անվերջ հայհոյանքներին, որ նա թափում է Քալանթարի և Առաքելեանի վրա, ես այն կարծիքի եմ այս մասին, որ այդ հայհոյանքները սաստիկ վատ գոյնով են ներկայացնում Լէօին:

Պ. Լէօն երեխայ չէր, երբ որ պ. պ. Քալանթարին և Առաքելեանին դրուատում էր և Արծրունու գաղափարական գործակից էր հռչակում, և ոչ էլ նրանք անչափահաս մարդիկ էին, որ փոխվէին: Ուրեմն պ. Լէօն այն ժամանակ գովաբանում էր նրանց, որովհետև «Մշակից» փող էր ստանում: Իսկ այժմ հայհոյում է: Քանի՞ գրօշ արժէ այս տեսակ մարդու կարծիքը: Այս այն Լէօն է, որի համար Յովհաննէս Թումանեան, Յովհաննէս Յովհաննիսեան և Շիրվանզադէ անտաղանդ գրողներ են: Կրքով և անձնական յարաբերութիւններով ղեկավարվող գրագէտը չէ կարող յուսալ, որ նրա գրութիւնները որևէ ուշադրութեան արժանանան: Իսկ պ. Լէօն վերոյիշեալ փաստերի հիման վրա հէնց այսպիսի գրագէտ է:

Գ. Ենգիբարեան

Ե. Գ.—Աւելորդ չեմ համարում առ հասարակ յայտնելու իմ կարծիքը, որ որևէ յօբելեանի կամ գրագէտի համար փող ժողովելը ես մուրացկանութիւն չեմ համարում, որովհետև մեր ժողովրդի մտաւոր զարգացման աստիճանը այնքան ցածր է, որ մեր դառն իրականութեան պայմաններն են ստեղծել այս միջոցները: Ուրեմն «Մշակի» և Լէօի համար փող ժողովելը մեր իրականութեան արդասիքն է և ներելի: Ես միայն ասում եմ, որ եթէ կարելի է Լէօին քոռացած յայտարարել և նրա ապրուստի համար փող ժողովել, նոյն իրաւունքով էլ կարելի է և ամեն մի թերթի և գրողի համար փող ժողովել: Ես բողոքում եմ միայն փարիսեցիութեան, կեղծիքի, կրքոտութեան, անկրթութեան և սախական նեղսրտութեան ու նախանձոտութեան դէմ:

Գ. Ենգ.

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

✦ Ամառս ֆինլանդական ջրերն է գալու անգլիական թագաւորը:

✦ Իտալիան գրաւեց Քիօսը և Սամօսը:

✦ Օդեսսայում և Նիկօլայեվում ստացվեցին լուրեր տեղեկութիւններ այն մասին, որ թիւրքաց կառավարութիւնը վճռել է նորից փակել Դարդանէլը:

✦ Թիւրքաց զինւորական խորհուրդը, ինչպէս յայտնում են մայրաքաղաքի թերթերը, այն համոզումն է կազմել, որ Ռուսաստանը պատերազմի է պատրաստվում: Այդ առիթով ձեռք են առնվում փաղօրօք անհրաժեշտ ռազմի միջոցներ:

✦ Ալբանները կատաղի կռւից յետոյ ներս մտան Իփէկ: Ալբան պարագլուխները որոշել են իրանց լրագիրը հրատարակել Ցէտինիէում:

✦ Սալար-ուդ-Դովլէն նոր հրոսակախմբեր է ժողովում կառավարութեան դէմ սկսած կռիւը շարունակելու համար:

✦ Բրիւսէլում խոշոր անկարգութիւններ են. փողոցներում կռիւ է զօրքերի և ցուցարարների միջև: Զօրքերին հրամայված է չը խնայել:

✦ Բուդապեշտ քաղաքը ուղղակի պաշարողական վիճակի մէջ է գտնվում: Փողոցները նման են պատերազմական բանակի,

✦ «Matin»-ի ասելով, Ազէֆին տեսել են Խրիստիանիայում: Բուրցեվը այդ հաւանական է համարում և բոլէն յարմար է գտնում Պետական Դումայում հարց յարուցելու Ազէֆին ձերբակալելու մասին, և պատրաստ է նա իրան վկայ առաջարկել:

✦ «Н. В.»-ն արշաւանք է սկսել Թիֆլիսում համալսարան հիմնելու դէմ: Լրագրի կարծիքով՝ համալսարանի կողմնակից Վօրօնցօվ-Դաշկօվը մոլորութեան մէջ է:

✦ Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվ Մօսկվայի հանդէսներից յետոյ մեկնում է իր կալուածքը, իսկ ապա արտասահման՝ մի ամսով:

✦ Չինաստանում անկարգութիւնները շարունակվում են:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

25 մայիսի

ՀԱՄԲՈՒՐԳ: Օդագնաց Ռօստը ընկաւ թռիչքի ժամանակ և մեռաւ:

ՋԵՄԲԱՐ: Դրվեց Բէլինսկիի անուան տան հիմքը համառուսական հանգամանքութեան զումարներով:

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ: Ժամը 5 ու 30 ր. զգացվեց ուժեղ երկրաշարժ:

ՕԴԵՍՍԱ: Զգացվեց երկրաշարժ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Հիւսիսային նաւագնացութեան ընկերութեան վերատեսուչ Կամբուրօվը անձնասպան եղաւ:

ԲԵՐԼԻՆ: Աւագների պալատն ընդունեց գերմանական հողատիրութիւնը Արևելեան Պրուսիայում ամրապնդելու օրէնքը:

ԷՍՍԷՆՏՈՒԿԻ: Բացվեց № 17 նոր, բադիով հարուստ աղբիւր, որ օր ու գիշերվայ մէջ տալիս է 6000 դոյլ:

ՏԱԳԱՆՐՕԳ: Դմիտրիէվսկ շէնում ոստիկանութիւնը շրջապատեց այն տունը, որի մէջ թաքնվել էին կողոպտիչներ: Վերջիններս դուրս ուղարկելով տնից երկու կնոջ և մի երեխայի՝ սկսեցին կրակել: Կանչվեցին զօրքեր: 4 ժամ տևող հրացանաձգութեան մէջ սպանվեցին 5 չարագործ: Տան մէջ գտնվեցին ռումբեր:

Մայիսի 19-ի համարներում գործադուլների, ձերբակալութիւնների ու խուզարկութիւնների մասին անճիշդ տեղեկութիւններ տպելու համար] „Рѣчь", „Совр. Слово", „Копейка", „Свѣтъ", „Веч. Вр." [illegible] 1034 [illegible] „Наша Заря" [illegible] 300 ր. [illegible]

ԶԱԳՐԵԲ: [illegible]

է: Հետապնդման ժամանակ Իւկիչը գնդակահարեց մի, վիրաւորեց երկու ոստիկաններ, ինքը թեթև վիրաւորվեց և ձերբակալվեց:

27 մայիսի

Կ. ՊՈԼԻՍ: Պալատը որոշեց երկարել թիւրք-գերմանական առևտրական պայմանագիրը:

ՍԱԽԱԼԻՆ: Զգացվեց երկրաշարժ:

ՐԷՅՄՍ: Օդագնաց Դիւբրէյլ Վիսէրի հետ ընկաւ 60 մետր բարձրութիւնից: Վերջինս սպանվեց: Դիւբրէյլը վիրաւորվեց ծանր: Գործիքը փշրվեց:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Գրաւվեց «Невская Звѣзда» լրագրի № 8-ը: Խմբագիրը ենթարկվում է պատասխանատուութեան:

ԶԱԳՐԵԲ: Իւկիչին հարցաքննելուց յետոյ կալանաւորվեցին 30 ուսանող:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

БЕЗВРЕДНО
но вмѣстѣ съ тѣмъ успѣшно должно дѣйствовать средство, регулирующее отправленія нашего кишечнаго тракта, ибо только тогда средство это можетъ разсчитывать на поддержку врачей. Требованіямъ этимъ отвѣчаетъ единственно
СКАВУЛИНЪ
имѣющійся въ продажѣ въ видѣ пилюль безъ запаха и вкуса.
Важная перемѣна. Количество пилюль въ коробкахъ „Скавулинъ" значительно увеличено безъ повышенія цѣны.
(В. 30980)

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇԱՑՆԵԼԸ ՀԵՇՏ Է ՔԱՆ ԹԷ ԲԺՇԿԵԼԸ. Այդ պէտք է շարունակ մտաբերեն նրանք, որոնք ապրում են այնպիսի տեղերում, ուր տարածված են վարակիչ հիւանդութիւնները (խոլերա, տիֆ, ծաղիկ և այլն): Վարակիչ և էպիդեմիական հիւանդութիւններից ազատ մնալու միջոցը, ինչպէս ապացուցված է, խիստ մաքրութիւն պահպանելն է.

Հարկաւոր է, գոնէ, ամեն անգամ ուտելուց առաջ ոչ միայն լուանալ ձեռքերը, այլ և նրանց ախտահանել, որի համար յարմարագոյն միջոցն է, որ նշանակված է վարակիչ հիւանդութիւնների դրդիչների դէմ, «№ 4711 ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՍԱՊՈՆԸ»:

Գործադրութեան խակական եղանակը (ռուսերէն և գերմաներէն լեզուներով) կցված է իւրաքանչիւր կտորին:

Առանձնապէս առաջարկվում են՝ «№ 4711 Կարբօլեան Սապօնը» (պիտանի է նաև հիւանդների սպիտակեղէնների լուացումի ժամանակ), «№ 4711 Դեգտեար Սապօնը» և «№ 4711 Սուլէմային Սապօնը»:

«№ 4711 Բժշկական Սապօնը» կարելի է ստանալ բոլոր դեղատներում, դեղավաճառ և պարֆիւմէրիայի խանութներում, իւրաքանչիւր կտորը տասն կոպէկից սկսած:

Գնելու ժամանակ պէտք է ուշադրութիւն դարձնել, որպէսզի իւրաքանչիւր կտորի վրա լինի «№ 4711»: Միայն նա է տալիս գարանտիա սապօնի լաւ յատկութեան համար:

(29,18,7) (M. 183993) 4—2

«ՄՈՒԼԷՆ-ԷԼԵՔՏՐԻԿԻ» ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է ի տեղեկութիւն ընդհանուրի, որ նրա ամառային բաժանմունքում յունիսի 2-ին, 3-ին և 10-ին տեղի ունենալիք զբօսանքներին առանց վճարի կարող են մտնել այգին այն անձերը, որոնք այդ օրերը կայցելեն սինէմատօգրաֆը: Զբօսանքները և սինէմատօգրաֆը իրար հետ ոչ մի կապ չունեն, բացի ընդհանուր մուտքից: Զբօսանքի տոմսակները ույժ չունեն սինէմատօգրաֆի համար, և ընդհակառակը: Զբօսանքի ժամանակ սինէմատօգրաֆը պիտի այցելել այգու գլխաւոր մուտքի ձախ կողմից:

382. 1—1

«ՄՇԱԿԻ» ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՃԱՌՈՒՄ Է
[illegible]
Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑԻ
ԳԻՆՆ Է 30 ԿՈՊ.
(ծանրոցագրով՝ 38 կոպ.)
Այս գրքի վաճառումից գոյացած գումարը յատկացվում է «ՄՇԱԿԻ» [illegible]
Հասցէ՝ Тифлисъ, Ред. газ. „Мшакъ", Tiflis, Rédaction du journal arménien „Mschak".

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
«606»-Ի ՆԵՐԱՐԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 Ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և ներդային:
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.:
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.:
Գ. Յ. ԳՈՒՐԴԻՆՕՎ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԱՄԲՐՈՒՄՕՎԱ-ՄԵԼԻՔԵԱՆ — 1—2 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.:
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—49

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Մեկնեց Կիսլովոդսկ
ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ «ՌՕՍՍԻԱ» ՀԻՒՐԱՆՈՑՈՒՄ:
(ա.օ.) 377. 3—3

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
„ԳԱՐՈՒՆ"
Քննադատական Ալմանախը
Գիրք Գ. Էջ 376.
ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.
1) Կուսիկեան Կ.—Հանճարեղ սիրտ (Խ. Աբովեան):
2) Ալ. Ռուբէնի.—Սմբատ Շահազիզ:
3) Դ. Անանուն.—Անցեալի մեծարանքը (Յ. Թումանեան):
3) Յ. Խանզադեան.—Աւետիս Ահարոնեան:
5) Ալ. Մարտունի.—Յ. Յովհաննիսեանի և Ալ. Ծատուրեանի բանաստեղծութիւնների հասարակական արժէքը:
6) Պ. Մակինցեան.—Դիմագծեր I. Յ. Թումանեան, Աւ. Իսահակեան:
Գինն է 1 ր. 50 կ., վեր. վճարով 1 ր. 75 կ.
ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ ՆԱԵՒ
„Գարուն" գրա-գեղարուեստ. ալմանախների Ա. և Բ. գրքերը: Իւրաքանչիւրի գինն է 1 ռուբ.
«ԳԱՐՈՒՆԻ» Ա. և Բ. գրքերին մասնակցել են՝ Ահարոնեան Ա., Անոփեան Ռ., Արսէն-Երկաթ, Բաշէն, Բաբեան Ս., Դեմիրճեան Դ., Իսահակեան Ա., Ծատուրեան Ա., Կուրղինեան Շ., Մազմանեան Հ., Մանուէլեան Մ., Միքայէլեան Կ., Յակոբեան Ե., Նազարեան Հ., Շիրվանզադէ, Շանթ Լ., Զիֆթէ-Սարաֆ, Պարսամեան Մ., Պետրոսեան Մ., Սեւակ, Սիրունի, Սուրէն, Տէրեան Վ., Տիգրանեան Ա., Փայլակ, Փափազեան Վ և Քիւֆէճեան Ե.:
Մոսկվա դիմողների համար երեք գիրքը միասին ճանապարհածախսով և վեր. վճարով արժէ 3 ռուբ.:
Հասցէ՝ Москва, Б. Дмитровка, 9, кв. 50. К. Микаэляну.
(ե.) 278. 7—6

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԵԼԴՇԵՐ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
Семеновская ул., № 9. Ժամը 3—4-ը:

Ա. ԽՍԱՅԵԱՆԻ
[illegible]
ԲԺՇԿԱՐԱՆ
[illegible]
Թիֆլիս, Семеновская ул. № 9. Артемію Есаяну.
287. 50—13

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.